

Regeringens proposition

1979/80: 158

om ändringar i reglerna för tillträde till högskoleutbildning

beslutad den 27 mars 1980.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

JAN-ERIK WIKSTRÖM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till ändringar i reglerna för behörighet och urval för tillträde till högskoleutbildning. I syfte att underlätta övergången från gymnasie- till högskolestudier föreslås att principiellt ca en tredjedel av det totala antalet nybörjarplatser vid en utbildningslinje garanteras sökande med högst tre år gamla betyg över slutförd lärokurs i gymnasieskolan. Övergångsvis föreslås 30 procent av resp. kvotgrupperna I:s och II:s platser tillsättas på enbart betygsmeriter. Det föreslås också att högst tre års arbetslivserfarenhet får tillgodoräknas. Den totala poängen för arbetslivserfarenhet föreslås bli sänkt till 1,7 poäng varvid de första 15 månaderna skall ge 1,0 poäng och de resterande 21 månaderna 0,7 poäng. Vidare föreslås att föreningsarbete inte längre skall ge poäng. Slutligen anmäler föredraganden att han avser att föreslå regeringen vissa ändringar i fråga om tillgodoräkning av ämnesbetyg.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-03-27

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Mundebo, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelsohn, Danell, Petri

Föredragande: statsrådet Wikström

Proposition om ändringar i reglerna för tillträde till högskoleutbildning

1 Inledning

I prop. 1979/80: 100 (bil. 12 s. 362) anmälde jag min avsikt att återkomma till regeringen med förslag i vissa frågor rörande tillträde till högskoleutbildning att föreläggas riksdagen vid innevarande riksmöte. Jag tar nu upp dessa frågor.

Enligt riksdagens beslut år 1975 (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) om reformering av högskoleutbildningen m. m. tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1977 nya regler för tillträde till grundläggande högskoleutbildning.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har i uppdrag att följa och utvärdera högskolereformen. UHÄ har i skrivelser den 25 februari och den 24 mars 1980 föreslagit vissa ändringar i nu gällande tillträdesregler. I förstnämnda skrivelse redovisar UHÄ också uppdrag rörande översyn av bestämmelserna för tillgodoräkning av föreningsmeriter. Skrivelserna bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1* och *bilaga 2*.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Gällande ordning

Nu gällande regler om behörighet och urval grundas på riksdagens beslut våren 1975 (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) om reformering av högskoleutbildningen m. m. och började tillämpas den 1 juli 1977. Till grund för regeringens förslag i propositionen låg ett omfattande utrednings-

arbete, vad gäller här berörda frågor främst av kompetenskommittén (KK) i betänkandet (SOU 1974: 71) Om behörighet och antagning till högskolan.

Dävarande chefen för utbildningsdepartementet angav i den nyss nämnda propositionen följande huvuduppgifter för reformarbetet i fråga om den högre utbildningen:

att ytterligare öka utbildningens tillgänglighet, särskilt för andra studerandegrupper än de traditionella, och därmed främja den sociala utjämningen.

att bredda och differentiera det samlade utbildningsutbudet, särskilt med hänsyn till anknytningen till arbetsmarknaden och förnyelsen av arbetslivet.

att demokratisera utbildningens organisation och anpassa dess verksamhetsformer till en mer allsidig rekrytering av studerande.

Genom riksdagsbeslutet år 1975 fastställdes de allmänna riktlinjerna för tillämpningen av 1972 års principbeslut (prop. 1972: 84, UbU 1972: 31, rskr 1972: 240) rörande allmän behörighet för tillträde till högskoleutbildning. Den som genomgått minst tvåårig linje med fullständiga studiekurser i gymnasieskolan, vari ingått minst två årskurser av vardera svenska och engelska, eller har motsvarande utbildning har allmän behörighet för högre studier. Även den som uppnått 25 års ålder och varit verksam i arbetslivet i minst fyra år har allmän behörighet under förutsättning av kunskaper i engelska motsvarande två årskurser i gymnasieskolan.

De allmänna behörighetskraven och särskilda förkunskapskrav uppställda för viss utbildningslinje avses tillsammans uttrycka kraven för att studierna på linjen skall kunna genomföras på ett fullt tillfredsställande sätt. De särskilda behörighetsvillkoren för en allmän utbildningslinje fastställs, om inte regeringen föreskriver annat, av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), skolöverstyrelsen (SÖ) eller styrelsen för Sveriges lantbruksuniversitet. De krav som uppställs skall utformas som krav på sådana kunskaper i ämnet som motsvarar en eller flera årskurser på någon linje i gymnasieskolan. Vidare krävs för särskild behörighet betyget 3 i ämnet eller, om kravet avser två eller tre ämnen, ett betygsmedelvärde om 3,0 i dessa. Om för särskild behörighet kunskaper krävs i fler än tre ämnen, skall medelvärdet 3,0 uppfyllas antingen för samtliga ämnen eller i var och en av grupper om minst två av dessa ämnen.

Då antalet behöriga sökande till en utbildning är större än antalet tillgängliga platser görs ett urval.

Det urvalssystem som – för flertalet allmänna utbildningslinjer – infördes år 1977 grundas på en indelning av de sökande i fyra kvotgrupper. Till en grupp förs sökande med tre- eller fyraårig gymnasieskoleutbildning (kvotgrupp I), till en grupp sökande med tvåårig gymnasieskoleutbildning (kvotgrupp II), till en grupp sökande med folkhögskoleutbildning (kvotgrupp III) samt till en grupp sökande som uppnått 25 års ålder och varit verksamma i arbetslivet minst fyra år samt övriga sökande som ej förs till

de tre första grupperna (kvotgrupp IV). Utanför kvotgrupperna avsätts viss andel av platserna för sökande med utländsk förutbildning.

I urvalssystemet meritvärderas såväl betyg eller resultat av högskoleprov som arbetslivserfarenhet. Fördelning av studieplatserna mellan kvotgrupperna sker genom proportionell kvotering – dvs. varje kvotgrupp tilldelas utbildningsplatser i förhållande till det antal behöriga sökande som hänförs till kvotgruppen.

Betygspoäng beräknas såsom medelvärdet av de betyg som ingår i sökandens avgångsbetyg. Den maximala betygspoängen är fem. För en sökande som har fler än tio betyg som skall medräknas i betygsmedelvärdet bestäms detta bl. a. utan att hänsyn tas till de två lägsta betygen. Arbetslivserfarenhet om fem år ger maximalt 2,0 poäng. Även arbetslivserfarenhet som har förvärvats i föreningslivet meritvärderas och ger maximalt 1,0 poäng för uppdrag om fyra år. Maximalt ger arbetslivserfarenhet och föreningsmeriter 2,5 poäng.

Till 20 procent av platserna inom kvotgrupperna I och II görs urvalet på enbart betygsmeriter. Till övriga platser i grupperna I och II görs urvalet på den sammanlagda poängen för betyg och arbetslivserfarenhet. Inom kvotgrupp III görs urvalet på den sammanlagda poängen för studieområde från folkhögskola och arbetslivserfarenhet. Urvalet i kvotgrupp IV görs på den sammanlagda poängen för högskoleprov och arbetslivserfarenhet. Till 50 procent av utbildningsplatserna i kvotgrupp IV har sökande som endast är behöriga i denna grupp företräde.

Vid urval till enstaka kurs får antagningsmyndigheten med förtur anta behöriga sökande efter bedömning av varje sökandes behov av utbildning, tidigare utbildning och yrkesverksamhet. Myndigheten bestämmer hur många sökande som skall antas i denna ordning. Därefter fördelas de behöriga sökande i tre grupper, nämligen: behöriga sökande som har minst tvåårig högskoleutbildning, behöriga sökande som ej har minst tvåårig högskoleutbildning men som har minst 15 månaders arbetslivserfarenhet samt övriga behöriga sökande. Utbildningsplatserna fördelas mellan grupperna i förhållande till antalet behöriga sökande i varje grupp. Vid fördelning av utbildningsplatserna inom en grupp bestäms företrädet mellan de sökande på sådant sätt att som studerande i första hand skall antas den sökande som antingen har ansökt om plats endast vid ifrågavarande kurs eller som i sin ansökan har angivit kursen som det första av två eller flera alternativ. Därefter antas den sökande som i sin ansökan har angivit kursen som ett tidigare alternativ än övriga sökande har gjort. Om sökande inte kan särskiljas enligt dessa föreskrifter antas sökande efter lottning.

2.2 Behov av översyn och ändringar

Ända sedan kompetensutredningen för tio år sedan lade fram sitt betänkande (SOU 1970: 21) Vägar till högre utbildning, i vilket grunderna till de

nuvarande behörighetsreglerna presenterades, har debatten om behörighet för och urval till högskoleutbildning varit livlig. Särskilt intensiv har den varit sedan de nya behörighets- och urvalsreglerna trädde i kraft den 1 juli 1977. Det ligger i sakens natur att ändringar av sådana regler vilka direkt påverkar olika gruppers möjligheter att välja mellan studier och annan verksamhet väcker uppmärksamhet. Ett syfte med de nya reglerna är att bidra till en mera allsidig rekrytering av studerande till högskolan. Eftersom många utbildningsvägar inom högskolan har en – delvis starkt – begränsad kapacitet i förhållande till efterfrågan, blir en konsekvens självfallet att grupper som tidigare har varit praktiskt taget ensamma om att konkurrera om utbildningsplatserna nu fått minskade möjligheter i konkurrensen. Det är just detta resultat av högskolereformen som livligast har diskuterats. Debatten har därvid fokuserats på begränsningen av möjligheterna att gå över direkt från gymnasieskoleutbildning till högskoleutbildning, betygsmeriternas vägning mot arbetslivsmeriter inklusive föreningsmeriter, den förändrade åldersstrukturen bland nybörjarna på vissa utbildningslinjer samt nivån på och omfattningen av de särskilda förkunskapskraven.

Låt mig först konstatera att debatten om och erfarenheterna av behörighets- och urvalsreglerna för högskolan inte ger anledning att ompröva de grundläggande principerna för dessa. För det första rör debatten och de redovisade erfarenheterna endast en del av högskolan, nämligen de utbildningslinjer till vilka antagning sker enligt de nya behörighets- och urvalsreglerna. För det andra, vilket UHÄ också betonar, har de nya bestämmelserna varit i kraft så kort tid att något underlag som skulle ge anledning till djupgående ändringar av de principiella grunderna för behörighets- och urvalsreglerna ännu inte föreligger. UHÄ framhåller också att en mer genomgripande prövning av tillträdesreglerna bör aktualiseras först när gymnasieutredningen (U 1976:10) har slutfört sitt arbete. Det blir då, enligt UHÄ, möjligt att grunda övervägandena på nya förutsättningar rörande betyg som urvalsgrund för tillträde till högskoleutbildning och, i vidare mening, kopplingen gymnasieskola – högskola. Till ett sådant mera långsiktigt perspektiv hänför UHÄ också frågan om ökad differentiering av tillträdesbestämmelser mellan olika utbildningslinjer eller grupper av linjer till vilka antagning sker genom det centrala datorbaserade antagningssystemet. Frågan om en annan rollfördelning än den nuvarande mellan central och lokal antagning bör också ingå i det långsiktiga perspektivet.

Jag delar UHÄ:s allmänna syn på de förutsättningar som måste gälla för en mera ingående prövning av behörighets- och urvalsreglerna.

Dessa regler som ju skall vara uttryck för hur principerna för antagning till högskolan bör omsättas i verkligheten har emellertid i några viktiga avseenden redan nu visat sig bristfälliga. Det är på sådana punkter jag i det följande förordar ändringar av behörighets- och urvalsreglerna. UHÄ har förordat vissa ändringar i fråga om möjligheterna att utan tidsutdräkt gå

över från avslutad gymnasieskolutbildning till högskolan, borttagande av föreningsverksamhet som meritgrund för urval vid antagning till högskoleutbildning och slopande av kravet på en period om nio månader i samma anställning eller verksamhet för att arbetslivserfarenhet skall kunna tillgodoräknas. Jag återkommer strax till dessa frågor.

Därutöver tar jag också upp arbetslivsmeriternas tyngd i förhållande till betygsmeriter samt vissa mindre frågor rörande särskilda förkunskaper och urval till enstaka kurs.

2.3 Direktövergång

När riksdagen år 1975 beslöt om reformering av högskoleutbildningen angav den bl. a. att det var angeläget att garantera ett visst utrymme för direktövergång från gymnasieskolan till utbildningslinjer i högskolan. Den väg som valdes för en sådan garanti var att 20 procent av antagningsplatserna i var och en av kvotgrupperna I och II, dvs. de kvotgrupper till vilka de studerande hänförs som har avgångsbetyg från tre- eller fyraårig resp. tvåårig gymnasieskolutbildning, skulle avsättas för urval på enbart betygsmeriter. Någon begränsning i fråga om gymnasiebetygens ålder för att få delta i urvalet till dessa 20 procent av platserna angavs emellertid inte. De nu gällande föreskrifterna innebär därför att såväl sökande med färska gymnasiebetyg som sökande med äldre betyg konkurrerar med varandra om dessa platser. Den av UHÄ tillämpade urvalstekniken innebär dessutom att urvalet först görs till dessa 20 procent av platserna på enbart betygsmeriter, där alla som hänförs till resp. kvotgrupp deltar, därefter till återstående platser inom kvotgruppen på grundval av såväl betygsmeriter som arbetslivsmeriter.

Den tillgängliga statistiken över åldersfördelningen bland samtliga antagna till spärrade utbildningslinjer med central antagning, för vilka de nya tillträdesreglerna gäller, fr. o. m. höstterminen 1977 t. o. m. höstterminen 1979 ger följande bild.

Åldersintervall	Antagna ht 1977–ht 1979	
	antal	procent
–20	14 766	32
21–24	17 304	37
25–29	7 219	16
30–34	4 025	9
35–39	1 463	3
40–44	913	2
45–	605	1
Summa	46 295	100

Medianålder 23 år

Tabellen visar att 32 procent av de antagna är 20 år eller yngre och 37 procent i åldern mellan 21 och 24 år. Sammanlagt är alltså 69 procent av de

antagna under 25 år. Totalbilden visar således en betydligt större direktövergång än den som riksdagen ansåg borde garanteras. Studerar man emellertid antagningsstatistiken för enskilda utbildningslinjer visar den en stor variation mellan linjerna. Så t. ex. har läkarlinjen under samma tidsperiod endast 11 procent av de antagna 20 år eller yngre och 23 procent av de antagna i åldersgruppen 21 till 24 år. Ett annat mått på olikheten får man genom att jämföra medianåldern för samtliga antagna till högskolans utbildningslinjer, vilken är 23 år, och för de antagna till läkarlinjen, där medianåldern är 27 år. Den senare siffran kan också jämföras med medianåldern för antagna till läkarlinjen läsåret 1975/76, dvs. innan högskolereformen trädde i kraft, vilken då var 22 år. Samtidigt bör emellertid nämnas att medianåldern för läkarlinjen alltsedan hösten 1977 har sjunkit – om än långsamt – och vårterminen 1980 var den 26 år. Även om läkarlinjen här kan sägas vara ett extremfall så uppvisar också andra kraftigt efterfrågade utbildningar likartade avvikelser från den totala bilden.

Enligt min mening ger den tillgängliga statistiken anledning att konstatera dels att det av riksdagen uppsatta målet för direktövergång inte har uppnåtts på de mest efterfrågade utbildningslinjerna, dels att ifrågasätta om 20 procent av kvotgrupperna I och II är en rimligt avvägd andel för garanterad direktövergång från gymnasieskolan till högskolan. Till detta kommer att gällande föreskrifter ger en osäkerhet om vilken antagningskapacitet som faktiskt avsätts för direktövergång, eftersom kvotgruppernas storlek är proportionell mot det antal sökande som hänförs till de olika kvotgrupperna. Riksdagen uttalade i samband med beslutet att, när någon erfarenhet vunnits av antagningssystemets verkningar, en förnyad prövning av utrymmet för direktövergång skulle kunna göras. Jag anser i likhet med UHÄ att en sådan prövning nu bör ske.

UHÄ har i sin skrivelse den 25 februari 1980 anvisat en metod att åstadkomma en förbättring av direktövergången. Den innebär att man vid urvalet i kvotgrupperna I och II först besätter huvuddelen av platserna på grundval av poäng för betyg och arbetslivserfarenhet och därefter besätter resterande platser på grundval av enbart betygspoäng. Genom ett sådant förfaringsätt uppnås att äldre studerande med höga poäng för betyg, vilka normalt också har arbetslivspoäng, kommer att tas in inom ramen för den "första" urvalsomgången. Vid det därpå följande urvalet på enbart betygspoäng ökar då möjligheterna för unga studerande, som enbart har sådana poäng, att antas. Metoden kan kortfattat beskrivas som en spegelvändning av den teknik för urval som används idag. Den fordrar ingen särskild övergångstid för information till de studerande, eftersom den inte förutsätter någon förändrad metod för att tillgodoräkna de sökande poäng för betyg eller arbetslivserfarenhet. Tekniken kan därför, enligt UHÄ, börja tillämpas vid antagningen till utbildning som börjar vårterminen 1981.

Enligt min mening är det angeläget att antagningssystemet utformas på ett sådant sätt att de som under sin studietid i gymnasieskolan riktar in sig

på en bestämd utbildning i högskolan samt gör en fullödlig studieinsats för att nå detta mål också skall ha en rimlig möjlighet att direkt komma in på den efterfrågade utbildningen. Om man inte skapar tillräckliga förutsättningar härför riskerar man det slags demoralisering av gymnasiestudierna som leder till en utbredning av taktikval. Man skapar också en press på den snäva arbetsmarknaden för ungdomar. De som söker sig till denna i syfte att skaffa arbetslivspoäng för antagning till högskolan kan komma att ta i anspråk så många arbetstillfällen att det går ut över de ungdomar som söker ett mera stadigvarande arbete. Dessa förhållanden kan skada såväl gymnasieskolans verksamhet som också kvaliteten inom högskoleutbildningen. Som UHÅ framhållit bör frågan om direktrekrytering också ses i relation till den tillväxt av den yngre delen av högskolans rekryteringsunderlag som väntas i början av 1980-talet, den s. k. tjuugoårspuckeln, vilken förorsakas av en ökning av antalet födda i mitten av 1960-talet.

Mot denna bakgrund förordar jag att garantin för direktövergång från gymnasieskolan till högskolan anges som en andel av det totala antalet platser för resp. utbildningslinje, eller sökalternativ inom linje, och inte som en andel av kvotgrupperna I och II vilket, som jag nyss har nämnt, är ett mått för direktövergången som kan skifta över tiden. Jag förordar vidare att garantin sätts till ca en tredjedel av antalet platser för resp. linje. Inom denna andel av platserna görs urvalet på enbart betygsmeriter. För att direktövergången skall få en reell innebörd fordras dessutom enligt min mening att en sökande för att få delta i urvalet till den angivna tredjedelen av platserna inte har ett för gammalt avgångsbetyg. Vid val av en gräns för betygs ålder måste beaktas tid för värnpliktstjänstgöring, behörighetskomplettering och möjlighet för de enskilda att göra någon tids uppehåll mellan gymnasieskole- och högskolestudier för t. ex. verksamhet i arbetslivet. Jag har funnit att tre år bör kunna ge tillräckliga möjligheter för de nämnda aktiviteterna. Jag utgår också från att dispens från krav på en högsta ålder om tre år på avgångsbetyget skall kunna ges när tungt vägande skäl talar härför. Jag förutsätter emellertid att sådana dispenser kommer att vara sparsamt förekommande, vilket är nödvändigt om inte systemet efter en tid skall råka i uppluckring. Jag vill också stryka under att inom garantiandelen för direktövergång skall antas endast studerande som genomgått gymnasieskolan och inte de som på andra sätt, t. ex. genom kommunal vuxenutbildning, skaffat sig motsvarande kunskaper.

Den utformning av garantin för direktövergång från gymnasieskola till högskola, som jag här har förordat, bör enligt min uppfattning säkerställa en rimlig möjlighet för studerande, som eftersträvar att antas till en kraftigt efterfrågad utbildningslinje inom högskolan, att utan onödig tidsutdräkt nå detta mål. För de studerande som söker till andra linjer inom högskolan innebär mitt förslag endast en formell förändring. Som framgår av den nyss redovisade statistiken torde direktövergången för flertalet linjer redan nu vara större än det garantiutrymme jag har förordat. Förslaget kommer med

andra ord, om det genomförs, att medföra en mellan de olika linjerna i högskolan mera jämbördig direktrekrytering av studerande från gymnasieskolan. Den föreslagna ordningen innebär emellertid en förhållandevis långtgående förändring av tekniken för antagning till högskoleutbildning. Det krävs därför en viss förberedelsestid innan den kan börja förverkligas. Den kan också komma att medföra vissa ingrepp i kvotgruppsindelningen, framför allt såvitt avser kvotgrupperna I och II, beroende på vilken teknik som bedöms som mest lämplig för att nå det uppställda målet för direktövergång. Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag att uppdraga åt UHÄ att utreda och föreslå de förändringar av antagningssystemet som den föreslagna ordningen kan kräva. Förändringar av kvotgruppsindelningen fordrar enligt min mening riksdagens medverkan. I uppdraget till UHÄ bör därför också ingå att i det fall det bedöms som nödvändigt att vidta förändringar beträffande kvotgrupperna behandla denna fråga med förut så att riksdagens medgivande härtill kan inhämtas i ett tidigt skede av förberedelsearbetet.

Jag anser samtidigt att det är angeläget att i avvaktan på genomförande av mitt förslag vidta de åtgärder som är möjliga inom nuvarande system för att förbättra direktövergången till de mest efterfrågade utbildningslinjerna inom högskolan. UHÄ har, som jag förut har nämnt, i sin skrivelse den 25 februari 1980 förordat en omvänd antagningsordning inom kvotgrupperna I och II. Jag utgår från att UHÄ, i enlighet med vad som anmälts i nyssnämnda skrivelse, kommer att tillämpa den nya ordningen så snart som möjligt dock senast fr. o. m. antagningen till utbildning som börjar vårterminen 1981. I skrivelse den 24 mars 1980 har UHÄ – på grundval av simulerade antagningar – förordat också en höjning av den andel av kvotgrupperna I och II, inom vilken urval sker på enbart betygsmeriter, från 20 till 30 procent. De av UHÄ förordade förändringarna innebär sammantaget förbättrade möjligheter till direktövergång inom nuvarande system också i fråga om utbildningslinjer som är kraftigt efterfrågade. Jag biträder UHÄ:s förslag och avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att ändra föreskrifterna om procentandel för urval på enbart betygsmeriter i enlighet härmed. Denna ändring bör träda i kraft samtidigt som UHÄ börjar tillämpa den nyssnämnda ordningen för urval dvs. senast vid antagningen till utbildning som börjar vårterminen 1981.

UHÄ:s överväganden och förslag är baserade på simuleringar avseende antagning till utbildning som började innevarande termin. Med hänsyn till skillnaderna i fråga om sökandestruktur m.m. mellan höst- och vårterminsantagningarna avser UHÄ att göra motsvarande undersökningar också på material från antagningen till utbildning som börjar höstterminen 1980. I den mån detta leder till nya överväganden och förslag från UHÄ kan jag få anledning att återkomma till regeringen i frågan under hösten.

I anslutning till frågan om direktövergången vill jag beröra vissa aspekter

på förhållandet mellan högskolestudier och värnpliktstjänstgöring. För att främja möjligheterna till direktövergång har jag i det föregående förordat att sökande med gymnasiebetyg som är högst tre år gamla skall garanteras en tredjedel av platserna på varje linje (motsv.). Den stora grupp som fullgör sin grundläggande värnpliktstjänstgöring inom tre år efter avslutade gymnasiestudier kan genom denna få sina möjligheter till direktövergång begränsade på ett sätt som framstår som orättvist. Det finns därför anledning att överväga ett system som innebär att den, som antagits till utbildningslinje men på grund av värnpliktstjänstgöring inte kan ta sin plats i anspråk, får behålla platsen intill den studiestart som inträffar närmast efter värnpliktstjänstgöringens slut. Denna fråga innehåller emellertid flera problem både av teknisk natur och i fråga om information till de sökande. Jag är därför inte beredd att ta slutlig ställning innan det hela har utretts närmare. Jag avser att senare föreslå regeringen att uppdra åt UHÅ att utreda och komma in med förslag i denna fråga.

2.4 Meritvärdering av arbetslivserfarenhet

Vid urval till de linjer som omfattas av de nya tillträdesreglerna ges de sökande poäng för sådan arbetslivserfarenhet som har förvärvats genom bl. a. arbete i anställning, motsvarande verksamhet, t. ex. vård av eget barn eller nära anhörig och erfarenhet från viss föreningsverksamhet. Sammanlagt får sökande tillgodoräkna sig högst 2,5 poäng för sådana erfarenheter vari kan ingå högst 2,0 poäng för anställning eller motsvarande verksamhet och högst 1,0 poäng för erfarenhet från föreningsverksamhet. Jag tar först upp frågan om tillgodoräknande av föreningsverksamhet.

Frågan om föreningsmeriter som grund för urval till högskoleutbildning har uppmärksammats i den allmänna debatten och i riksdagen. Debatten har främst gällt huruvida sådana meriter bör utgöra en urvalsgrund eller inte.

I prop. 1978/79: 100 bil. 12 förordade jag att verksamhet i förening inte längre skulle vara poänggrundande vid urval till högskoleutbildning. Jag anförde därvid att den tendens som hade visat sig, nämligen att tillgodoräknande av föreningsmeriter missgynnar kvinnor, föreföll att bli bestående. Jag pekade också på att det har visat sig svårt att rättvist bedöma vilken typ av föreningsverksamhet och omfattning av denna som skall berättiga till poäng. Riksdagen avslög förslaget (UbU 1978/79: 38, rskr 1978/79: 353). Enligt utbildningsutskottet borde dock prövas om inte problemen i det nuvarande systemet kunde, helt eller delvis, undanröjas genom en översyn av bedömningsgrunderna.

Regeringen fäste UHÅ:s uppmärksamhet på vad utskottet hade anfört i betänkandet.

UHÅ har genomfört en översyn av bestämmelserna om tillgodoräknande av föreningsverksamhet och redovisar i den förut nämnda skrivel-

sen den 25 februari resultatet härav. Enligt UHÄ:s bedömning är det uteslutet att genom ändrade kriterier och riktlinjer inom ramen för gällande bestämmelser i högskoleförordningen komma till rätta med problemen kring föreningsmeriterna. Av de instanser som har yttrat sig till UHÄ över UHÄ-rapporten 1979: 13. Två års erfarenheter av de nya tilltradesreglerna till högskoleutbildning är endast ett tiotal för att poängen för föreningsmeriter skall bibehållas i sin nuvarande form. Det övervägande antalet remissinstanser anser att de negativa konsekvenserna av föreningsmeriterna är påtagliga. I många yttranden förekommer, som alternativ till ett första-handsförslag om fullständigt avskaffande av poängen för dessa meriter, ett andrahandsförslag, nämligen att föreningsmeriternas poängmässiga vikt skall minskas.

UHÄ anser att kvalificerade erfarenheter av föreningsliv på samma sätt som arbetslivserfarenhet kan ha ett betydande värde för högskolestuderande, även om det av naturliga skäl är svårt att precisera och mäta detta värde. Dessa fördelar kan emellertid enligt ämbetets mening knappast väga upp de nackdelar som ligger i att föreningsmeriterna utgör ett så svårbehandlat inslag i tillträdesystemet, helt beroende av ofta skönsmässiga bedömningar. UHÄ anser att de skäl för ett avskaffande av föreningsmeriternas poängvärde som anfördes av UHÄ hösten 1978 alltså är giltiga och föreslår att reglerna skall ändras så att sökande inte längre skall kunna erhålla poäng för föreningsverksamhet.

Även jag anser att de problem i samband med tillgodoräkning av föreningsverksamhet som angavs i prop. 1978/79: 100 kvarstår och förordar därför att verksamhet i förening inte skall vara poänggrundande vid urval till högskoleutbildning fr. o. m. antagningen till utbildning som börjar vårterminen 1982.

Enligt nuvarande ordning får sammanlagt högst 2,5 poäng tillgodoräknas för arbetslivserfarenhet och föreningsverksamhet. Vid bifall till mitt förslag om att föreningsverksamhet inte skall tillgodoräknas vid urval begränsas tillgodoräkningen av arbetslivserfarenhet till högst 2,0 poäng. För betygsmeriter får tillgodoräknas högst 5,0 poäng. UHÄ redovisar i sin skrivelse att förhållandevis många av de instanser som har yttrat sig över nyssnämnda rapport, har framhållit att de anser att arbetslivserfarenheten har getts en för stor tyngd i förhållande till betygsmeriter. UHÄ anför för sin del att en förbättring av möjligheterna för direktövergång från gymnasieskola till högskola bör kunna gynna yngre sökande utan arbetslivserfarenhet. Genom borttagandet av meritering genom föreningsverksamhet ökar betygens poängmässiga tyngd vilket också bör gynna yngre sökande. UHÄ förordar mot denna bakgrund att den maximala poängen för arbetslivserfarenhet tills vidare behålls oförändrad vid 2,0.

Enligt min mening kan ifrågasättas om arbetslivserfarenheten bör ha den tyngd i förhållande till betygen som den högsta poängsumman – 2,0 – ger. Arbetslivserfarenhetens vikt vid urval kan beläggas med följande exempel.

En sökande med 3,1 poäng för betygsmeriter och full poäng för arbetslivsmeriter kan nu slå ut en sökande som har 5,0 betygspoäng men saknar arbetslivspoäng. Även om arbetslivet, som jag många gånger tidigare har framhållit, ger erfarenheter som är värdefulla för högskolestudier är det enligt min mening tveksamt om vikten av sådan erfarenhet kan tillåtas vara så stor att den väger upp två hela betygspoäng, särskilt med hänsyn till att de sökandes betyg i praktiken uppvisar en relativt begränsad variation. Det är främst två förhållanden som gör mig tveksam i detta avseende. Det ena är att arbetslivserfarenhet nu tillgodoräknas enligt en mycket vid och generös definition.

UHÅ har till följd av riksdagens beslut med anledning av prop. 1978/79: 197 om vårdutbildning inom högskolan fått regeringens uppdrag att undersöka förutsättningarna för att ge särskilt värdefull arbetslivserfarenhet meritvärde vid urval till vårdutbildningar. Om det för dessa utbildningar visar sig möjligt att avgränsa sådan arbetslivserfarenhet som är av särskild betydelse för dem blir det naturligt att också undersöka dessa möjligheter för övriga delar av högskolan. Därvid kommer givetvis förhållandet mellan arbetslivspoäng och betygspoäng i ett annat läge. Enligt min mening blir det då mera motiverat att låta arbetslivserfarenheten väga förhållandevis tungt vid urval till högskoleutbildning. Så länge detta inte är fallet anser jag det svårt att motivera att skillnaden mellan ett medelbetyg i gymnasieskolan och ett toppbetyg skall kunna uppvägas av fem års arbetslivserfarenhet inom vilket område som helst. Det kan ifrågasättas om en sådan ordning inte har negativa följder för viljan att göra en fullödlig arbetsinsats under gymnasiestudierna och om den därmed inte kan ge negativa effekter för högskoleutbildningens kvalitet. Det är enligt min mening möjligt att ta tillvara det allmänna värde som en viss tids arbetslivserfarenhet ger och att stimulera de studerande att skaffa sig sådan erfarenhet även om den ges en lägre högsta poäng vid urval än 2,0.

Det andra förhållandet som jag vill peka på är följande. Ett av huvudskälen för att tillgodoräkna arbetslivserfarenhet vid urval till högskoleutbildning var att man därmed skulle ge äldre studiesökande vidgade möjligheter att få tillträde till högskolan. Man förutsatte då att det i huvudsak skulle röra sig om personer med en förhållandevis långvarig erfarenhet av arbetslivet, vilka under sina yngre år av olika skäl inte haft möjlighet att gå vidare till högskoleutbildning. Ett annat starkt skäl för att tillgodoräkna arbetslivserfarenhet var att denna, vilket jag nyss har framhållit, ger för högskolestudier värdefull erfarenhet och dessutom i övrigt berikar högskolans verksamhet. Den statistik som jag i det föregående har redovisat ger emellertid vid handen att närmare 70 procent av dem som antas till här berörda utbildningslinjer inom högskolan inte är äldre än 24 år. Om man räknar bort dem som till följd av mitt förslag i det föregående kommer att antas inom utrymmet för direktövergång, skulle alltså ytterligare 40 procent av dem som antas till högskoleutbildning vara under 25 år. Urvalet

bland dessa grundas på den sammanlagda poängsumman av betygs- och arbetslivsmeriter. Storleken av det tal med vilket arbetslivserfarenhet tillgodoräknas blir inte någon avgörande fråga för att rekrytera något äldre studerande till högskoleutbildning. Däremot spelar storleken på talet en betydande roll i konkurrensen mellan sökande under 25 år, eftersom arbetslivspoängen för dem så påtagligt är ett komplement till betygspoäng. Dessa är ju behöriga endast i resp. gymnasiekvotgrupp, I eller II, medan äldre sökande normalt är behöriga i såväl någon av nämnda kvotgrupper som kvotgrupp IV. Även detta förhållande talar enligt min mening mot att arbetslivserfarenhet med så allmän karaktär behålls med nuvarande vikt gentemot betygsmeriter.

Vid mina överväganden i denna fråga har jag kommit till slutsatsen att allmän arbetslivserfarenhet ger de studerande en breddad referensram av värde för deras högskolestudier. Den bör därför alltså tillgodoräknas som merit vid urval till högskoleutbildning. Med hänsyn till att hittillsvarande erfarenheter visar att arbetslivspoängen framförallt påverkar urvalet bland förhållandevis unga studiesökande, för vilka kunskaper inhämtade i gymnasieskolan alltså måste vara grundläggande för framgångsrika studier i högskolan, anser jag emellertid att arbetslivserfarenhetens tyngd bör minskas. Jag förordar därför att arbetslivserfarenhet tillgodoräknas med högst 1,7 poäng enligt de grunder jag anger i det följande.

För att enligt nuvarande ordning nå den högsta poängen för arbetslivserfarenhet fordras fem år av förvärvsarbete eller motsvarande aktivitet. Det innebär att för varje år kan uppnås 0,4 poäng. Vid en sänkning av arbetslivspoängen från 2,0 till 1,7 skulle, utan ändring av den tid som fordras för att uppnå den högsta poängen, varje år endast ge 0,34 poäng. Syftet med mitt förslag i det föregående är att minska arbetslivserfarenhetens vikt i förhållande till betygen och inte att skärpa kraven för att få tillgodoräkna sig arbetslivserfarenhet. Därav följer att tiden för att uppnå den högsta arbetslivspoängen måste ändras. Den bör fastställas så att de sökande i huvudsak bör kunna tillgodoräkna sig arbetslivspoäng på det sätt som sker idag.

För närvarande tillgodoräknas varje tremånadersperiod av arbetslivserfarenhet 0,1 poäng. För att uppnå 1,7 poäng skulle således fordras fyra år och tre månaders arbetslivserfarenhet. Jag vill i detta sammanhang erinra om att jag nyss har förordat en högsta ålder av tre år på avgångsbetyg från gymnasieskolan för sökande som skall antas inom det föreslagna garantiutrymmet för direktövergång. Ur informationssynvinkel är det angeläget att antagningssystemet innebär så få och så enkla tidsbegränsningar i skilda avseenden som möjligt. Därtill kommer en viss risk, framförallt vid de kraftigt efterfrågade utbildningslinjerna, för att skillnaden mellan tiden för att få tillgodoräkna avgångsbetyg från gymnasieskolan och tiden för att kunna uppnå högsta möjliga arbetslivspoäng kan leda till att vissa berörda under en period inte har någon möjlighet att komma ifråga för antagning.

Jag förordar därför att den högsta arbetslivspoängen, 1.7, skall uppnås genom tre års arbetslivserfarenhet. Det innebär att det kommer att bli något lättare än nu för de studiesökande att uppnå 1.7 poäng för arbetslivserfarenhet.

Jag har nyss nämnt att tre månaders arbetslivserfarenhet tillgodoräknas med 0,1 poäng. Tre års arbetslivserfarenhet skulle därmed ge högst 1,2 poäng. Används tremånadersperioden som bas för poängberäkningen över hela treårsperioden och med maximipoängen 1.7, ger varje modul 0,142 poäng. En påtaglig nackdel med en sådan lösning är att arbetslivserfarenheten skulle komma att tillgodoräknas med tusendels poäng och betygsmeriter med tiondels poäng. En sådan lösning ter sig knappast rimlig. Enligt min mening är det emellertid inte nödvändigt att tillgodoräkna arbetslivserfarenheten exakt lika över hela treårsperioden. För närvarande gäller att arbetslivserfarenhet inte får tillgodoräknas om den inte uppgår till minst 15 månader. Det finns enligt min mening skäl för att åsätta de första 15 månaderna av arbetslivserfarenhet en något högre poängsumma än de resterande 21 månaderna, vilka bör tillgodoräknas på samma sätt som nu sker. Med en högsta poäng för arbetslivserfarenheten om 1.7 skulle en sådan lösning innebära att de första 15 månaderna tillgodoräknas med 1,0 poäng och de resterande 21 månaderna med sammanlagt 0,7 poäng, dvs. 0,1 poäng per tremånadersperiod. Reglerna innebär med andra ord att den först förvärvade arbetslivserfarenheten värderas något högre än senare förvärvad sådan erfarenhet. Detta kan också vara rimligt med hänsyn till att de sökandes kunskaps- och erfarenhetsutbyte från arbetslivet torde vara störst under den första tiden i sådant arbete. Reglerna innebär också att sökande med arbetslivserfarenhet gynnas i någon mån jämfört med vad som gäller idag. Detta kan medföra en viss stimulans att skaffa sig arbetslivserfarenhet. Med hänsyn till att arbetslivserfarenhetens totala vikt minskas och mot bakgrund av vad jag har anfört ovan anser jag dock att en sådan förändring bör komma till stånd. Jag förordar således att de 15 månader som krävs för att få tillgodoräkna arbetslivserfarenhet åsätts ett värde av 1,0 poäng och att arbetslivserfarenhet därutöver tillgodoräknas med 0,1 poäng per tremånadersperiod.

De förändringar i fråga om tillgodoräknande av arbetslivserfarenhet som jag nu berört bör av informationsskäl genomföras samtidigt med att möjligheten att tillgodoräkna föreningsmeriter avskaffas, dvs. enligt mitt förslag i det föregående inför antagningen till utbildning som börjar vårterminen 1982.

För närvarande gäller att i kvalifikationsperioden om 15 månader skall ingå en period om minst nio månader som avser samma anställning eller verksamhet. I övrigt gäller att arbetslivserfarenhet tillgodoräknas endast om anställningen eller verksamheten har varat minst tre månader. UHÄ har i sin skrivelse föreslagit att regeln om niomånadersperioden slopas. UHÄ grundar sitt förslag på att en minimiperiod om nio månader i samma

anställning inte harmonierar särskilt väl med trygghetslagar och normal omfattning på beredskapsarbeten. En rad undantag har också fått göras från bestämmelsen. Dispens från kravet om nio månader beviljas t. ex. vid företagsnedläggning, vid beredskapsarbete eller i fråga om klimatberoende arbete. Enligt UHÄ kan en sådan ordning vara svår att förena med en enhetlig och rättvis behandling av olika sökande. UHÄ:s förslag innebär att all arbetslivserfarenhet skall tillgodoräknas som omfattar minst tre månader i samma anställning eller verksamhet förutsatt att den totalt uppgår till minst 15 månader. Jag anser att UHÄ har anfört övertygande skäl för sitt förslag. Därför biträder jag det.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp frågan om meritvärde för den typ av arbete som innebär vård av barn under tio år och vård av en eller flera personer som på grund av sjukdom, ålder eller handikapp är i behov av särskild omvårdnad. I prop. 1975:9 anslöt sig föredraganden till KK:s förslag att all slags arbetslivserfarenhet skulle tillgodoräknas. Riksdagen hade intet att erinra mot förslaget. Poäng ges därför för arbetslivserfarenhet av nämnt slag vid arbete i eget hem. Jag anser att arbete med hemvård även i den vårdades hem bör tillgodoräknas under förutsättning att vissa krav är uppfyllda, t. ex. att arbetets omfattning motsvarar minst halvtidstjänstgöring.

De båda förändringar jag senast har förordat bör träda i kraft inför antagningen till högskoleutbildning som börjar vårterminen 1981.

2.5 Vissa frågor rörande särskild behörighet m. m.

Jag tar först upp frågan om de särskilda förkunskaperna. Utbildningsutskottet anförde i sitt utlåtande UbU 1975: 17 s. 37:

”Universitets- och högskolestudierna skall, som också understryks i propositionen, bygga på en oförändrad utgångsnivå. Utskottet utgår därför från att de särskilda förkunskapskrav, som kommer att ställas upp, i förening med den nya allmänna behörighetsregeln kommer att trygga att de studerande vid de olika utbildningsvägarna vid universitet och högskolor har den allmänorientering och de övriga förkunskaper som behövs.” (UbU 1972: 31 s. 6.)

Det vidgade högskolebegreppet kräver att behörighetsvillkoren för högskolestudier uttrycks genom dels allmänna, dels särskilda behörighetsvillkor. Syftet med de ändrade reglerna för behörighet är således inte att de studerande i förkunskapshänseende skall komma sämre förberedda till exempelvis sådan högskoleutbildning som i dag tillhör UKÄ:s ansvarsområde. Med den preciseringen att det nyssnämnda uttalandet från år 1972 avser utbildningar inom UKÄ:s nuvarande ansvarsområde och inte de nya utbildningar som genom propositionen 1975:9 kommer att föras till högskolan vill utskottet bekräfta att dess uttalande från år 1972 alljämt är giltigt.”

I bl. a. vissa remissyttranden över UHA-rapporten *Två års erfarenheter av de nya tillträdesreglerna till högskoleutbildning* har anförts att behörighetsreglerna inte har förmått att garantera tillräckliga reella förkunskaper vid högskolestudiernas början. Bristerna anses främst gälla språk och de naturvetenskapliga ämnena. Frågan om de studerandes baskunskaper är av avgörande betydelse för kvaliteten på högskoleutbildningen. Det ankommer på UHÅ och de lokala högskolemyndigheterna att följa utvecklingen beträffande den särskilda behörighetens omfattning i detta avseende och vidta erforderliga åtgärder.

Enligt nu gällande regler får i vissa fall betyg i, förutom gymnastik, två ämnen utelämnas vid bestämmande av betygsmedelvärde. Bestämmelsen innebär bl. a. att ett ämnesbetyg som erfordras för att den sökande skall uppfylla kraven på särskild behörighet kan utgå vid beräkning av betygsmedelvärdet om det är lägre än flertalet övriga betyg. De särskilda behörighetsvillkor som ställts upp för tillträde till viss utbildningslinje avser sådana ämnen i vilka en viss bas krävs för att utbildningen skall kunna tillgodogöras tillfredsställande. Nu nämnda principer är enligt min mening motstridiga, varför jag avser att föreslå regeringen en ändring av innebörd att betyg i ämnen som krävs för särskild behörighet inte skall få räknas bort vid bestämmande av betygsmedelvärdet.

Om krav på kunskaper i mer än ett ämne är uppställt som särskilt förkunskapskrav för behörighet till viss utbildning avser kravet ett medelvärde av betygen i dessa ämnen eller grupper av ämnen om lägst 3,0. Detta kan i vissa fall leda till att presumtiva studerande kan kompensera ett mycket lågt betyg i ett för den sökta utbildningen synnerligen väsentligt ämne med högre betyg i andra ämnen. T. ex. kan en sökande vara behörig att antas till kemistlinjen eller maskintekniklinjen trots att han eller hon har betyget 1 i matematik. Detta kan, bl. a. med hänsyn till vad som har anförts i det föregående, inte vara förenligt med kraven på att de studerande skall ha tillräckliga reella förkunskaper vid högskolestudiernas början. Jag avser därför att föreslå regeringen en ändring av bestämmelserna så att krav på kunskaper i mer än ett ämne skall kunna avse betyget 3 i enskilda ämnen och inte som nu alltid avse betygsmedelvärdet för de särskilda behörighetsämnena eller grupper av dessa.

Betyg i ämnen som kompletterats för behörighet påverkar enligt nuvarande regler inte betygsmedelvärdet. Mot bakgrund av den betydelse behörighetskraven har för den studerandes möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen och i konsekvens med vad jag nyss har anfört anser jag – i enlighet med vad den centrala organisationskommittén för högskolereformen på sin tid föreslog – att betyg i behörighetskompletterade ämnen skall kunna sänka betygsmedelvärdet. Jag avser att senare föreslå regeringen att ändra reglerna i enlighet härmed.

Förändringarna bör med hänsyn till konsekvenserna för studievalen inför och inom gymnasieskolan träda i kraft först inför antagningen till utbildning som börjar höstterminen 1984.

2.6 Vissa frågor rörande tillträde till enstaka kurs

I prop. 1979/80: 100 bil. 12 har framhållits att den utvärdering som hittills har gjorts rörande antagning till högskolan i huvudsak rör de allmänna utbildningslinjerna. En stor del av högskolans utbildningsutbud ges emellertid i form av enstaka kurser. För dessa gäller andra antagningsregler. För att få en samlad överblick över antagningen till högskoleutbildningen fordras därför också en utvärdering av antagningen till enstaka kurser. UHÄ har i sin skrivelse den 25 februari anmält sin avsikt att genomföra en sådan.

I detta sammanhang bör enligt min mening uppmärksammas frågan om att dela in de enstaka kurserna i kategorier med hänsyn till bl. a. syftet med dem. Jag har i prop. 1979/80: 104 om vissa högskoleadministrativa frågor aviserat ett uppdrag till UHÄ att utreda möjligheterna att genomföra en sådan indelning av enstaka kurser. I uppdraget bör ingå att söka ange de enstaka kursernas karaktär – dvs. om kurserna är grundkurser, fortsättningskurser etc.

Den differentierade bild som det samlade utbudet av enstaka kurser uppvisar kan anföras som skäl för att också differentiera tillträdesreglerna för olika slag av kurser.

När ordningen med enstaka kurser skapades i samband med högskolereformen var syftet i första hand att dessa kurser skulle tillgodose krav på och önskemål om fortbildning och vidareutbildning. De enstaka kurserna skulle utgöra hörnstenarna i ett system avpassat för återkommande utbildning.

Inom framförallt de förutvarande humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteternas områden har dock utvecklingen blivit delvis annorlunda. De enstaka kurserna är här ofta av mer bestående och allmän karaktär och utgör för de sökande i praktiken studiealternativ till allmänna utbildningslinjer. Som exempel kan nämnas kurser i svenska om 40 och 60 poäng, samhällskunskap 40 poäng, historia 20 poäng och samhällsgeografi 20 poäng. Andra exempel är det stora antalet mindre språkämnena. Det har visat sig vara svårt för högskolemyndigheterna att för denna typ av kurser fastställa kriterier för förtursantagning, varför kursplatserna i huvudsak tillsätts efter de sökandes prioriteringsordning samt efter lottning.

Jag avser att, i enlighet med vad jag nyss har anfört, inom kort förelägga regeringen förslag om att ge UHÄ i uppdrag att utreda en uppdelning av de enstaka kurserna i olika kategorier beroende bl. a. på vilket syfte kurserna i första hand svarar mot. Det kan i det sammanhanget vara naturligt att också pröva huruvida olika tillträdesregler bör gälla för olika kategorier av kurser. Dessutom bör UHÄ inom ramen för detta uppdrag av regeringen bemyndigas att bedriva försöksverksamhet med t. ex. den antagningsordning som gäller för allmänna utbildningslinjer.

2.7 En högsta ålder för antagning

I diskussionen kring högskolereformen har ibland gjorts gällande att tillströmningen av äldre studerande har varit stor. En genomgång av antagningen till allmänna utbildningslinjer inför höstterminen 1979 och vårterminen 1980 visar att antalet antagna i åldersgrupperna 40–44 år och över 45 år är få och att dessa studerande oftast inte återfinns på linjer som är kraftigt efterfrågade.

Av de antagna inför höstterminen 1979 till de allmänna utbildningslinjer som omfattas av de nya behörighets- och urvalsreglerna var 2,1 procent (291 studerande) i åldern 40–44 år och 1,1 procent (152 studerande) 45 år och över. Motsvarande siffror för vårterminen 1980 var 3,8 procent (145 studerande) och 2,1 procent (78 studerande). Fördelningen på sektorer de båda terminerna framgår av följande tabeller.

Höstterminen 1979

Sektor	antagna 40–44 år		antagna 45 år–	
	antal	procent	antal	procent
utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken	137	2,4	76	1,3
utbildning för kultur- och informationsyrken	22	4,1	22	4,1
utbildning för undervisningsyrken	75	4,4	32	1,9
utbildning för tekniska yrken	17	0,4	7	0,2
utbildning för vårdyrken	28	3,2	4	0,5

Utöver till allmänna utbildningslinjer inom de olika sektorerna antogs i nämnda åldersgrupper höstterminen 1979 2,3 procent (12 studerande) resp. 2,1 procent (11 studerande) till lokala utbildningslinjer.

Vårterminen 1980

Sektor	antagna 40–44 år		antagna 45 år–	
	antal	procent	antal	procent
utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken	76	3,5	33	1,5
utbildning för kultur- och informationsyrken	10	5,6	14	7,8
utbildning för undervisningsyrken	35	9,5	21	5,7
utbildning för tekniska yrken	2	1,0	1	0,5
utbildning för vårdyrken	22	2,6	8	1,0

Utöver till allmänna utbildningslinjer inom de olika sektorerna antogs i nämnda åldersgrupper vårterminen 1980 4,2 procent i åldern 45 år– (1 studerande) till lokal utbildningslinje.

Fördelningen av studerande i de aktuella åldersgrupperna på linjer inom sektorerna framgår av en förteckning som bör fogas som *bilaga 3* till protokollet i detta ärende.

I debatten har ofta antagningen av äldre studerande till långa utbildningslinjer, t. ex. läkarlinjen, kritiserats. Tillgänglig statistik visar att 19 studerande över 40 år antogs till linjen inför höstterminen 1979. Av dessa var tre över 45 år. Till linjen antas totalt 1 000 studerande per läsår. Den slutsats som kan dras av det hittills tillgängliga materialet är att det knappast finns anledning att sätta en övre åldersgräns för tillträde till högskoleutbildning. En sådan kan också antas bli svår att tillämpa. Jag anser emellertid att det är viktigt att denna fråga följs med uppmärksamhet. Skulle en markant ökning av andelen antagna i åldern 40 år och däröver i långa, kraftigt efterfrågade utbildningar inträffa, kan det finnas skäl att överväga en högsta åldersgräns för antagning. Det ankommer på UHÄ att följa denna utveckling i sitt fortsatta uppföljningsarbete och vid behov föreslå lämpliga åtgärder.

2.8 Vissa övriga frågor

När antalet kvotgrupper för urval vid antagning till högskoleutbildning bestämdes framfördes ett starkt krav på att folkhögskolestuderande skulle få tillgodoräkna sig poäng för studieomdöme. Eftersom detta inte var möjligt att jämföra med betyg från gymnasieskolan, hänfördes studerande med studieomdöme till en särskild kvotgrupp, grupp III. Det har nu visat sig att få sökande hänförs till denna grupp. Om antalet sökande som kan hänföras till en viss kvotgrupp är få, riskerar dessa sökande att missgynnas vid urvalsförfarandet förutsatt att de inte är behöriga också i en ytterligare kvotgrupp. Jag anser att en sådan risk föreligger för sökande i kvotgrupp III och avser att i samband med att jag, som jag tidigare har anfört, föreslår regeringen att uppdra åt UHÄ att utreda och lämna förslag om en ny ordning för direktövergång också föreslå att UHÄ får i uppdrag att pröva möjligheterna att låta kvotgrupp III utgå ur antagningssystemet. Förutsättningen för en sådan förändring måste vara att sökande med studieomdöme från folkhögskola kan få tillgodoräkna sig detta på annat sätt.

I samband med att riksdagen beslöt om att högskolan från den 1 juli 1979 skulle vara totaldimensionerad angavs också att de studerande som läsåret 1978/79 eller tidigare inom det fria området hade påbörjat studier på allmän linje eller enstaka kurs, vilken fortsatte efter den 1 juli nämnda år, skulle ha rätt att få fullfölja studierna på denna linje eller kurs. Rätten att enligt övergångsbestämmelser (SFS 1977:459) fullfölja studier enligt äldre studieordning skulle inte heller ändras i och med att det fria området upphörde (UbU 1978/79: 31).

Jag har erfarit att det på vissa håll råder en viss oro bland de studerande om det kommer att vara möjligt att fullfölja tidigare påbörjad utbildning i

enlighet med riksdagens uttalande. Det är enligt min mening självklart att den som har antagits till vissa studier inom högskolan också skall ges rätt att fullfölja dem även om förändringar i administrativa hänseenden genomförs under tiden. Jag har därför utgått från att de lokala högskolemyndigheterna planerar verksamheten så att de studerande inom den tidigare fria sektorn ges möjlighet att fullfölja sina studier.

Enligt gällande bestämmelser anförs besvär över UHÄ:s och SÖ:s beslut i frågor rörande tillträde av studerande till högskoleutbildning hos regeringen. Antalet besvärsgörande är förhållandevis stort, ca 800 om året. De medför en betydande arbetsbelastning för regeringskansliet. De sökande får ofta vänta på ett slutligt beslut om antagning till efter terminsstarten. Jag anser att denna ordning är otillfredsställande och avser att senare föreslå regeringen att frågan om rätt att hos regeringen anföra besvär över beslut i frågor om tillträde till högskoleutbildning utreds särskilt.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat i fråga om garanti m. m. för direktövergång från gymnasieskolestudier till högskolestudier samt
2. godkänna vad jag har förordat i fråga om tillgodoräknande av föreningsmeriter och arbetslivsmeriter vid urval.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Bilaga 1

Reg nr 600-880/80

UNIVERSITETS- OCH HÖGSKOLE- 1980-02-25
ÄMBETET
Byrån för central antagning
Avdelningsdirektör H. Larsson, ef

Regeringen
Utbildningsdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Förslag till vissa ändringar i bestämmelserna om urval till grundläggande högskoleutbildning

I Inledning

De nya principer för tillträde till grundläggande högskoleutbildning som beslutades av riksdagen år 1975 (prop. 1975: 9, UbU 1975: 19, rskr 1975: 179) och sedermera konkretiserats i 5 kap. högskoleförordningen (1977: 263) tillämpades första gången vid antagning till utbildning som började höstterminen 1977. De nya bestämmelserna, som markerar slutpunkten för ett redan 1965 inlett utrednings- och beredningsarbete, har således varit i kraft endast kort tid.

UHÄ har till uppgift att fortlöpande följa och utvärdera effekterna av bl. a. de nya tillträdesreglerna. Detta sker inom ramen för ett särskilt projekt, det s. k. tillträdesprojektet, inom UHÄ:s program för uppföljning av högskolereformen.

Vissa konsekvenser av de nya tillträdesreglerna, närmare bestämt en del bestämmelser om urval har redan tidigt uppmärksammats i den allmänna diskussionen om hithörande högskolefrågor. UHÄ vill i sammanhanget erinra om sin skrivelse 1978-10-02 med förslag om avskaffande av poäng för föreningsmeriter. Vidare har UHÄ i skrivelse 1978-10-11 föreslagit att arbetslivserfarenhet som förvärvats under terminstid i gymnasieskolan inte skall få tillgodoräknas som merit. Medan det förra förslaget inte lett till någon förändring i regelsystemet, har det senare lett till en ändring av i första hand 5 kap. 34 § högskoleförordningen.

I det följande lägger UHÄ fram förslag till vissa ändringar av bestämmelserna om urval bland behöriga sökande till utbildningslinjer som omfattas av det centrala, datorbaserade antagningssystemet vid UHÄ. Härvid har som utgångspunkter för ändringsförslagen tjänat dels diskussionerna i hithörande frågor, bl. a. i riksdagen, dels också den ovannämnda uppfölj-

ningen av tillträdesreglerna inom UHÄ. UHÄ vill stryka under att det från UHÄ:s sida nu endast är fråga om ett första steg, i en med nödvändighet kortsiktig prövning av tillträdesreglernas effekter, begränsat till justeringar på enstaka punkter i regelsystemet inom ramen för de av riksdagen år 1975 beslutade principerna.

Från det ovan nämnda tillträdesprojektet inom ramen för UHÄ:s reformuppföljningsprogram utkom i början av hösten 1979 en första sammanfattande rapport, för vars innehåll författaren ensam svarar. I rapporten behandlas två års erfarenheter av den centrala antagningen till en stor del av de allmänna utbildningslinjerna.

Rapporten och den av denna föranledda diskussionen utgör en viktig del av underlaget för de överväganden och förslag UHÄ nu presenterar. Som bilagor till denna skrivelse fogas därför dels rapporten, dels den inom UHÄ upprättade PM som bifogades rapporten i samband med att denna remitterades, dels de yttranden som inkommit till UHÄ med anledning av remissen jämte en sammanställning av yttrandena, dels slutligen det yttrande över rapporten som avgivits av UHÄ:s antagningsnämnd.

2 Allmänt

2.1 Det långsiktiga perspektivet

Som ovan påpekats gäller de nuvarande bestämmelserna om behörighet och urval endast sedan 1977-07-01. Frågan om nya villkor för tillträde till grundläggande högskoleutbildning utreddes dessförinnan under en lång följd av år med början 1965, då kompetensutredningen (KU) tillsattes. Riksdagen fattade våren 1972 vissa principbeslut i tillträdesfrågorna till ledning för det fortsatta arbetet på området. Samma år tillsattes kompetenskommittén (KK) för att, på grundval av bl. a. detta riksdagsbeslut, fullfölja KU:s mer principiellt inriktade arbete. Riksdagens beslut våren 1975 om reformering av högskoleutbildningen innefattade, som ovan nämnts, principerna för behörighet och urval till sådan utbildning. Förslag till författningsbestämmelser, grundade på riksdagsbeslutet, avgavs därefter av den centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75) i slutet av 1975, och regeringen meddelade slutligen de nuvarande bestämmelserna i 5 kap. högskoleförordningen.

Tillträdesfrågorna har således varit föremål för en ingående behandling under många år i form av både utredningen och successivt fattade politiska beslut. I detta sammanhang vill UHÄ erinra om syftena med tillträdesreformen. Bl. a. skulle de nya bestämmelserna möjliggöra en mer varierad sammansättning av studerandegruppen och en jämnare social rekrytering till högskoleutbildningen. Även om röster nu på sina håll höjs för en mer genomgripande omprövning av de sedan 1977 gällande bestämmelserna på området står det, inte minst mot bakgrund av ovanstående resumé av

utvecklingen fram till reformen, enligt UHÄ:s uppfattning klart att en sådan omprövning av gällande principer kräver lång tid för nya överväganden och också med all säkerhet måste innefatta stora insatser i form av olika undersökningar och utredningar. Enligt UHÄ:s mening bör frågan om en mer genomgripande omprövning av tillträdesreglerna aktualiseras först då gymnasieutredningens arbete slutförts och det blir möjligt att grunda övervägandena på de nya förutsättningar, såväl när det gäller betyg som urvalsgrund som när det allmänt gäller kopplingen gymnasieskola – högskola, i vilka detta arbete kan antas resultera.

Till frågor som redan nu aktualiserats i olika yttranden och debattinlägg, men som enligt UHÄ:s mening måste föras till nämnda mer långsiktiga utredningsperspektiv hör frågan om en ökad differentiering av tillträdesbestämmelserna mellan olika utbildningslinjer eller grupper av linjer, till vilka antagningen nu sker genom det centrala, datorbaserade antagningssystemet, liksom frågan om en annan rollfördelning än den nuvarande mellan central och lokal antagning. I båda dessa avseenden blir det i själva verket fråga om en omprövning från grunden av de nuvarande förutsättningarna för antagning, varför ett förhållandevis omfattande utredningsarbete av både principiellt och mer tekniskt-administrativt slag krävs innan ställning kan tas till en eventuell nyordning.

2.2 Det fortsatta arbetet med uppföljning av tillträdesbestämmelserna

I UHÄ-rapporten 1979: 13 anges (s. 176 D) några frågor som borde kunna komma i fråga för fortsatta undersökningar. Också i remissyttrandena över rapporten förekommer flera olika förslag till fortsatta undersökningar. Det undersökningsbehov som framstår som mest angeläget för det stora flertalet remissinstanser gäller en utvärdering också av reglerna för antagning till enstaka kurser. UHÄ delar uppfattningen att en undersökning av hur sökande och antagna till enstaka kurser fördelar sig på t. ex. ålders-, yrkes- och utbildningsgrupper är angelägen och konstaterar att utbildningsministern givit uttryck åt samma bedömning (prop. 1979/80: 100 bil. 12 s. 362). Denna fråga kommer därför att ges hög prioritet av UHÄ i det fortsatta uppföljningsarbetet.

UHÄ är i övrigt inte berett att nu gå in på inriktningen av det fortsatta arbetet med uppföljning av tillträdesreglerna. Behandlingen i regering och riksdag av de förslag UHÄ nu presenterar torde bl. a. ge viktiga utgångspunkter härvidlag.

Utöver uppföljningen av reglerna för behörighet och urval pågår inom UHÄ visst utredningsarbete i frågor som rör främst antagningens organisation och utförande. Sålunda remissbehandlas för närvarande UHÄ-rapporten 1979: 28 Anmälningstiderna i högskolan. Rapporten utgör resultatet av ett arbete som bedrivits av en grupp, i vilken ingått företrädare för, förutom UHÄ, skolöverstyrelsen (SÖ), Svenska kommunförbundet,

Landstingsförbundet, Sveriges Förenade Studentkårer, verksamheten inom högskolan samt berörda personalorganisationer. Gruppens kanske viktigaste förslag är att den nuvarande anmälningstiden vid antagning inför höstterminen för huvuddelen av den statliga högskoleutbildningen skall flyttas från för närvarande den 15 juni till den 1 april (central antagning) resp. den 15 maj (lokal antagning). UHÄ räknar med att för sin del kunna ta ställning i hithörande frågor i maj 1980 och därefter anmäla resultatet för regeringen.

En granskning av det centrala, datorbaserade antagningsystemet vid UHÄ, som nyligen utförts av riksrevisionsverket (RRV), utgör ett värdefullt bidrag till överväganden om antagningsfrågornas organisatoriska och tekniska aspekter. Med denna granskning som utgångspunkt undersöks inom UHÄ för närvarande möjligheterna att systematiskt revidera det datorbaserade systemet med ledning av bl. a. erfarenheterna av hittillsvarande verksamhet samt förändringar avseende olika förutsättningar för systemets funktion. UHÄ torde få anledning att återkomma i hithörande frågor i den mån mer omfattande medelsbehov för systemöversynen aktualiseras.

Nyssnämnda revidering anknyter till en annan uppgift på antagningsområdet, där UHÄ nyligen inlett ett mer konkret utredningsarbete, nämligen anpassning av antagningen till kommunal högskoleutbildning till de nya förutsättningar som ges av riksdagens beslut med anledning av prop. 1978/79: 197 om värdutbildning inom högskolan. Arbetet, som bedrivs av en arbetsgrupp med företrädare för UHÄ, SÖ, de båda kommunförbunden, den kommunala antagningsverksamheten och berörda studerandeorganisationer, beräknas kunna slutföras i ett första steg, som rör valet av antagningsorganisation i stort, under första halvåret 1980. UHÄ avser att snarast möjligt därefter förelägga regeringen förslag i de frågor som blir aktuella.

2.3 Förändringar på kort sikt

Som närmare utvecklas i det följande finns det enligt UHÄ:s mening skäl för att nu göra vissa ändringar i gällande bestämmelser med hänsyn till vunna erfarenheter. Bedömningarna rörande dessa förändringar är emellertid delvis komplicerade. För att med större säkerhet kunna avgöra hur en ändring av en viss bestämmelse verkar i det stora sökandematerialet bör man sålunda ha tillgång till resultatet av simulerade antagningar som gjorts enligt ändrade förutsättningar. Varje regeländring kan beräknas kräva en särskild sådan simulering. Av olika anledningar, bl. a. den begränsade kapaciteten hos datamaskincentralen för administrativ databehandling (DAFA), som svarar för databehandlingen av antagningsmaterialet, kommer sådana simuleringar nu att endast i begränsad utsträckning kunna läggas till grund för förslag till ändringar av gällande bestämmelser. UHÄ

kan således, vad gäller statistiskt redovisat material, inte bygga sina förslag i det följande på ett i teknisk mening mer omfattande underlag, som avser konsekvenser av regeländringar. Detta är självfallet ingen önskvärd situation och ett starkt skäl för att begränsa omfattningen av de förändringar som nu föreslås. Också i remissyttrandena med anledning av den ovan nämnda rapporten finns ett betydande stöd för synsättet att inte mera genomgående förändringar bör vidtas redan nu.

Mot denna bakgrund redovisar UHÅ i det följande överväganden och förslag i följande frågor rörande urval av behöriga sökande till utbildningslinjer, till vilka antagningen sker genom det datorbaserade, centrala antagningssystemet vid UHÅ:

frågan om "direktövergång" från gymnasieskolan och den s. k. tjugoprocentsregeln inom kvotgrupperna I och II, föreningsmeriter som en urvalsgrund samt den s. k. niomånadersregeln vid tillgodoräknande av poäng för arbetslivserfarenhet.

De båda förstnämnda frågorna utgör delasppekter inom ett större problemområde, nämligen fördelningen av utbildningsplatser mellan yngre och äldre sökande. Också fördelningen mellan manliga och kvinnliga sökande påverkas av att poäng ges för arbetslivserfarenhet. Föreningsmeriter som poänggivande merit innebär också bl. a. att fördelningen av platser mellan män och kvinnor påverkas.

3 Frågan om "direktrekrytering" från gymnasieskolan

3.1 Allmänt

En fråga som ägnats stor uppmärksamhet i debatten om de nya tillträdesreglerna gäller förutsättningarna för s. k. direktrekrytering, dvs. möjligheterna för en studerande i gymnasieskolan att inom kort tid efter gymnasiestudiernas avslutning vinna inträde i högskoleutbildning. Någon närmare precisering av hur lång tid efter den gymnasiala utbildningens avslutande som "direktrekrytering" skall anses föreligga har som regel inte gjorts i debatten. Inte heller har det alltid gjorts klart vilken betydelse den studerandes ålder skall ha i sammanhanget. I sammanhanget har bl. a. i riksdagen diskuterats innebörden av 1975 års riksdagsbeslut vad gäller den s. k. tjugoprocentsregeln inom kvotgrupperna I och II. Bestämmelsen innebär att 20 procent av platserna inom var och en av dessa kvotgrupper besätts på grundval av enbart betyg. Dess nuvarande utformning innebär att också äldre sökande med goda betyg och arbetslivserfarenhet kan antas inom tjugoprocentsgruppen trots att syftet bakom regeln har varit att garantera en viss "direktövergång" eller i vart fall en viss antagning också av yngre sökande utan arbetslivserfarenhet. Andelen 20 procent har av många som

deltagit i debatten ansetts för liten, men framför allt har hävdats att bestämmelsen bör ändras på ett sätt som gör det möjligt att uppfylla det avsedda syftet, nämligen att 20 procent av platserna skulle reserveras för sökande "direkt" från gymnasieskolan. Utgångspunkten för diskussionerna i denna fråga har ofta varit förhållandena inom utbildningar såsom läkarlinjen, där konkurrensen är särskilt hård och där därför lottnings- i "tjugoprocentsgruppen" mellan sökande med högsta betyg förekommit samtidigt som medelåldern bland de antagna tenderat att bli särskilt hög.

En allmänt positiv grundinställning till att yngre sökande bereds större möjligheter till antagning kan avläsas bland dem som yttrat sig över den remitterade rapporten. Många hävdar att 20 procent av platserna i var och en av kvotgrupperna I och II bör reserveras för "direktrekrytering", varvid förslagen till avgränsning i form av "betygsålder" varierar mellan ett och tre år efter gymnasieskolan. Andra föreslår en höjning av "betygsgruppen" från 20 till exempelvis 30 eller 40 procent. Samtidigt erinras i en del remissyttranden om att trenden mot en högre ålder bland de antagna inte kommit enbart som ett resultat av högskoleformen och de nya tillträdesreglerna utan funnits under hela 1970-talet. Man pekar också på att det är troligt att "uppdämda behov" bland äldre medverkat till en ändrad åldersfördelning.

Frågan om direktrekrytering bör också, enligt UHÄ:s mening, ses i relation till den tillväxt av den yngre delen av högskolans rekryteringsunderlag som väntas i början av 1980-talet, den s. k. tjugooårspuckeln, som förorsakas av en ökning av antalet födda i mitten av 1960-talet. Denna fråga har bl. a. behandlats i UHÄ:s anslagsframställning för budgetåret 1980/81 (UHÄ-rapport 1979: 15).

Statistik över antagningen vid UHÄ i "tjugoprocentsgruppen" i kvotgrupp I inför höstterminen 1979 visar att av de ca 2 300 antagna 90 procent var högst 24 år gamla och 57 procent högst 20 år. Andelen antagna utan tillgodoräkningsbar arbetslivserfarenhet utgjorde 76 procent. Dessa uppgifter skall ses mot bakgrunden av att totalantalet antagna till samtliga berörda utbildningslinjer vid detta tillfälle uppgick till nästan 14 000, varav 73 procent ingick i kvotgrupp I och 17 procent i "tjugoprocentsgruppen" inom denna kvotgrupp (grupp I A). Anförda uppgifter visar att åldersfördelningen bland de antagna i grupp I A starkt påverkas av att enbart betyg används vid urvalet.

Att de nya reglerna skulle få effekter i form av höjd genomsnittsålder och minskade möjligheter till övergång till högskolan direkt från gymnasieskolan var från början uppenbart. Effekterna har emellertid i vissa avseenden och på vissa linjer blivit större än man i allmänhet torde ha räknat med under förberedelserna för reformen. Härtill kommer att tjugoprocentsregeln rent tekniskt fått en utformning som inte garanterar att det avsedda syftet, att säkra en viss direktövergång, verkligen uppnås. Mot denna bakgrund anser UHÄ det nödvändigt att åtgärder nu vidtas för att under-

lätta antagning inom kvotgrupperna I och II av yngre sökande utan tillgodoräkningsbar arbetslivserfarenhet. En sådan förändring har, som ovan påpekats, stöd i en bred remissopinion.

I det följande diskuteras olika metoder att uppnå det angivna syftet.

3.2 Avgränsning av "tjugoprocentgruppen" inom kvotgrupperna I och II

En möjlighet att avgränsa "tjugoprocentgruppen" (dvs. grupperna I A och II A) för att främja "direktövergång" i kvotgrupperna I och II är att ställa upp en viss högsta ålder på avgångsbetyget som ett kvalifikationskrav. Effekten av en sådan avgränsning har undersökts på ett begränsat material, nämligen vad gäller antagningen till läkarlinjen, psykologlinjen, lägstadielärlinjen och sociala linjen, i samtliga fall i grupp I A, vid antagningen inför vårterminen 1980. Dessutom har motsvarande undersökning gjorts vad gäller grupp II A för sociala linjens del.

I det undersökta materialet visar sig olika utbildningslinjer ha olika antagningsstruktur i grupp I A vad gäller tiden för de antagnas avgång från gymnasieskolan. På läkarlinjen har endast 13 procent (åtta av 61) av de antagna i grupp I A avgångsbetyg som är utfärdat tidigare än 1978. På övriga undersökta linjer växlar motsvarande andel mellan 35 och 43 procent. Medan läkarlinjen redan fyller högt ställda krav på "direktrekrytering", finns det sålunda ett stort utrymme på övriga undersökta linjer för antagning av sökande med "färska" betyg.

I grupp II A på sociala linjen är återigen flertalet antagna (78 procent) sådana som lämnat gymnasieskolan 1979 eller 1978.

Man kan alltså konstatera att en förändring av avgränsningen av "tjugoprocentgruppen" skulle medföra mycket olika förändringseffekter på olika utbildningslinjer, om man använder betygets ålder som grund för avgränsningen och jämför med nu rådande förhållanden.

En sådan avgränsning kan också medföra vissa problem. I antagningsförfarandet förs in ett nytt element, som inte alltid kommer att kunna hanteras maskinellt och därför kommer att bli tids- och resurskrävande. Själva gränsdragningen kan nämligen väntas ge anledning till krav på dispens från betygsålderskravet. En del sökande kan vidare väntas komma att eftersträva antagning i grupp I A resp. II A för att sedan begära anstånd med studiernas påbörjande. På ett annat, mer "socialt" plan ligger följdverkningarna för sökande som måste komplettera sin utbildning från t. ex. tvåårig linje för att få särskild behörighet till exempelvis läkarutbildning. Ju snävare avgränsningen görs, desto kortare tid får sökande i denna kategori att komplettera sin utbildning utan att gå miste om möjligheten att bli antagna i grupp I A eller grupp II A. "Direktövergången" måste kanske i sådana fall anslutas till tidpunkten för det senaste kompletteringsbetyget, om inte "garantin" för direktsökande skall bli till fördel främst för sådana sökande som i gymnasieskolan valt en studieväg som inte kräver kompletterande utbildning före anmälan till högskoleutbildning.

Tillämpningen av bestämmelsen kan således komma att bli komplicerad, och den enskildes grupptillhörighet, vad gäller direktrekrytering, kan komma att många gånger bli beroende av antagningsmyndighetens beslut i det enskilda fallet. Kompletteringsstudier kan också, som påvisats ovan, göra avgränsningen mindre klar. Vidare bör det erinras om att utbildning motsvarande slutförd lärokurs i gymnasieskolan numera också förvärfvas inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen av äldre studerande med flerårig arbetslivserfarenhet.

3.3 Höjning av procentsatsen

Ett sätt att påverka åldersfördelningen bland de antagna kan vara att öka den procentuella andel av utbildningsplatserna som tillsätts efter enbart betyg. Utgångspunkten för en bedömning av effekterna av en sådan höjning är att redan den nu gällande tjugoprocentsregeln, som påpekats ovan, ger en markerad "ungdomsprofil" åt den grupp som antas på enbart betyg, i varje fall i grupp I A, där t. ex. 97 procent (63 av 65) av de antagna på läkarlinjen är högst 24 år och 72 procent är högst 20 år (vid antagningen inför höstterminen 1979). En utökning av antalet platser som tillsätts på grundval av enbart betyg till 30 eller 40 procent kan rimligen väntas medföra en ytterligare ökad antagning av yngre personer. Detta skall ses mot åldersfördelningen bland samtliga antagna: 69 procent högst 24 år och 32 procent högst 20 år gamla.

Följderna av en höjning av procentsatsen till 30 eller 40 procent har undersökts vad gäller antagningen till läkarlinjen och sociala linjen inför höstterminen 1979. Vad som granskats är hur många som skulle ha antagits ytterligare på enbart avgångsbetyg i grupperna I A/II A vid en höjning av procentsatsen. Dessa "nya" antagna skulle då förut inte ha antagits i grupp I B utan representerar alltså en verklig omfördelning bland de sökande vad gäller antagna – icke antagna.

Det visar sig att på läkarlinjen i grupp I A praktiskt taget samtliga nytillkomna platser i gruppen (29 resp. 57) besätts av sökande som inte förut antagits i grupp I B. Detta gäller båda alternativen, 30 och 40 procent. Höjningen av procentsatsen har således mycket stor effekt. I grupp II A däremot medför höjningen små eller inga förändringar.

För sociala linjens del är följdverkningarna visserligen mindre, men omkring hälften av de nya platserna (22 resp. 49) i grupp I A besätts med "nya" individer. I grupp II A är däremot för sociala linjens del inverkan av den procentuella höjningen mindre. Av 24 resp. 43 nya platser i gruppen besätts endast fem resp. 15 med "nya" individer.

Mycket få av de enligt ovan nyantagna i grupp I A har tillgodoräkningsbar arbetslivserfarenhet eller poäng för föreningsmeriter. Åldersfördelningen bland de nyantagna, efter en höjning av procentsatsen till 30 eller 40, är på läkarlinjen ungefär densamma som i den ursprungliga grupp I A

(se ovan). På sociala linjen (grupp I A) är medelåldern bland de nyantagna ca 20 år.

3.4 Ny antagningsordning i kvotgrupperna I och II

I UHÄ:s föreskrifter för tillämpningen av "tjugoprocentsregeln" anges att urvalet skall ske i två omgångar, varvid platserna om 20 procent tillsätts först. I den andra omgången deltar alla som inte fått plats i den första och konkurrerar då med både betyg och eventuell arbetslivserfarenhet. Denna ordning grundas på ett beslut av H 75 i samband med uppläggningsen av det nya antagningssystemet.

En omsvängning av antagningsprocessen, så som den utförs i datorn, så att den tjugoprocentiga andelen "betygsplatser" tillsätts sist i stället för som nu först har aktualiserats i ett par remissyttranden över UHÄ-rapport 1979: 13. En sådan ändring kan ge vissa effekter. Sökande med höga betyg och poäng för arbetslivserfarenhet, som annars antas efter det att en första omgång platser tillsätts på grundval av enbart betyg, kommer då att antas redan i den första antagningsomgången på grund av sina samlade merit-poäng, och den därefter antagna tjugoprocentsgruppen blir i större utsträckning en "direktrekryterad" grupp.

En undersökning, där en sådan ordning prövas, har gjorts av effekterna på antagningen till läkarlinjen, psykologlinjen, lågstadielärlinjen och sociala linjen, i samtliga fall avseende antagningen inför vårterminen 1980. Det visar sig att arrangemanget har mycket olika effekter på de fyra linjer för vilka konsekvenserna av en sådan antagningsordning prövats (manuellt och på ett begränsat material). På läkarlinjen kan nästan ingen effekt utläsas; endast tre personer av 61 flyttas från grupp I A till grupp I B. På lågstadielärlinjen är motvarande tal tre av tio, medan på psykologlinjen sex av 14 flyttas från A till B. På sociala linjen är effekten störst: 24 av 49 flyttas. Effekterna i grupp II på de berörda linjerna är, grovt räknat, desamma som i grupp I.

Antalet omflyttningar motsvarar antalet "friställda" platser i grupperna I A och II A. Dessa platser besätts då med sökande som i allmänhet annars inte hade antagits enligt den nuvarande ordningen. Bland de på detta sätt nyantagna har endast få tillgodoräkningsbar arbetslivserfarenhet.

3.5 Sammanfattande bedömning av metoderna enligt 3.2–3.4

Karakteristiskt för de tre olika ändringsmodeller som redovisats ovan är att de verkar olika på de utbildningslinjer som undersökts. Det material som genomgått är, som ovan påpekats, begränsat och det kan vara vanskligt att dra generella slutsatser av resultaten. Med denna reservation har det dock sitt intresse att jämföra de tre modellerna vad gäller inverkan på undersökta linjer (jämförelsen gäller antagning i grupp I A).

Läkarlinjen påverkas kraftigt av en ökning av procenttalet men föga av andra metoder. Psykologlinjen, på vilken procenttalsökningen inte testats, reagerar kraftigt såväl för avgränsningar genom betygsålder som för den omvända antagningsordningen. Ungefär på samma sätt förhåller sig lågsta-dielärlinjen. Sociala linjen påverkas kraftigt oavsett vilken metod som används.

Olikheterna vad gäller effekter av de tre redovisade metoderna på olika utbildningslinjer torde vara att hänföra till bl. a. olika sökandestrukturer. Det förefaller också klart, så långt föreliggande undersökningsresultat ger vägledning, att kombinationer av olika metoder kan ge önskade effekter över bredare områden. UHÄ kommer inom kort att låta genomföra vissa simulerade antagningar och därefter redovisa ett säkrare underlag för inverkan av ett höjt procenttal, i kombination med en omvänd antagningsordning enligt ovan.

3.6 Andra metoder

Såväl KU som KK föreslog att utbildningsplatserna inom kvotgrupperna I och II skulle fördelas proportionellt mellan sökande med resp. utan arbetslivserfarenhet. KK förenade detta förslag med ett annat, nämligen att minst 15 till 25 procent (inledningsvis 15 procent) inom resp. kvotgrupp skulle tillsättas på summan av poäng för betyg och poäng för arbetslivserfarenhet. Det sistnämnda förslaget var ämnat som en garanti för sökande som inte hade betygs-poäng som var tillräcklig för antagning men i stället hade poäng för arbetslivserfarenhet. KK förutsatte att andelen sökande med arbetslivserfarenhet skulle kunna bli liten, varför en sådan garanti var behövlig.

Andelen sökande med arbetslivserfarenhet som ger poäng har visat sig bli betydligt högre än KK förutsåg, nämligen (vid antagningen inför höstterminen 1978) 41 procent i kvotgrupp I och 58 procent i kvotgrupp II. En tillämpning av KK:s proportionella metod skulle enligt den aktuella utvärderingsrapporten (s. 124) kunna medföra att omkring 1 000 unga sökande utan arbetslivserfarenhet antogs varje höst på bekostnad av äldre sökande.

Ett annat förslag till garantiregel har formulerats i en riksdagsmotion (UhU 1978/79: 38), enligt vilken den som söker i kvotgrupperna I och II på enbart betygsmeriter och som fått högsta betyg i alla ämnen skall antas utan hinder av tjugoprocentsregeln.

3.7 UHÄ:s överväganden och förslag

Med den angivna utgångspunkten, att ökad antagning av unga studerande ("direktrekrytering") skall underlättas, har UHÄ övervägt vilken eller vilka av ovan redovisade metoder som bäst kan tjäna detta syfte utan att samtidigt principerna i 1975 års riksdagsbeslut om tillträdesfrågorna äventyras.

Vad gäller KK:s ovan redovisade förslag om proportionell kvotering m. m. inom kvotgrupperna I och II bedömer UHÄ att ett genomförande av det skulle innebära en alltför drastisk förändring i den syn på förhållandet mellan betygsmeriter och yrkeslivsmeriter som 1975 års beslut gav uttryck för. Den föreslagna garantin för sökande med medelbetyget 5 skulle, enligt SÖ:s yttrande över rapporten, "skapa ytterligare press på elevens studiesituation och läraren som betygsställare". SÖ avvisar, mot denna bakgrund, förslaget. UHÄ delar denna bedömning.

Vad gäller övriga metoder har ovan visats att en avgränsning av tjugoprocentgruppen med hjälp av "betygsålder" skulle ge positiva effekter men samtidigt kunna medföra olägenheter på det praktiska och – när det gäller de studerandes beteende – taktiska planet. Den "omvända" antagningsordningen ger uppenbarligen också positiva effekter på vissa linjer samtidigt som den är lätt att införa rent tekniskt; i själva vecket kräver den inte ens någon ändring i högskoleförordningen utan endast i UHÄ:s tillämpningsföreskrifter. På utbildningslinjer med hård konkurrens synes emellertid denna ordning ge alltför små resultat. En kombination av denna ordning och en höjning av procentandelen för antagning på grundval av enbart betyg bör emellertid enligt UHÄ:s mening ge förutsättningar för att även för linjer av detta slag uppfylla intentionerna i 1975 års riksdagsbeslut vad gäller "direktövergång". UHÄ är dock inte nu, med hänsyn till den begränsade räckvidden av hittills gjorda undersökningar, berett att precisera den för önskat resultat lämpliga procentandelen platser inom kvotgrupperna I och II som skall tillsättas efter enbart betyg. På denna punkt har emellertid en undersökning i form av simulerade antagningar inletts, och UHÄ avser att inom kort återkomma med förslag som bygger på resultat av denna undersökning.

4 Föreningsmeriter och arbetslivserfarenhet

4.1 Allmänt

Ett nytt och viktigt inslag i de bestämmelser om urval som gäller sedan 1977 är möjligheten att tillgodoräkna föreningsmeriter och arbetslivserfarenhet. Sådana meriter får tillgodoräknas i samtliga kvotgrupper, men helt naturligt har deras effekter mest uppmärksammats vad gäller de båda "skolgrupperna" I och II. Inom var och en av dessa får vid tillsättandet av 80 procent av platserna föreningsmeriter och arbetslivserfarenhet tillgodoräknas. Medan de sökandes betyg i praktiken uppvisar en relativt begränsad variation – inom den teoretiskt möjliga skalan 1–5 – vad gäller medelbetyg kan poängen för arbetslivserfarenhet variera mellan 0 och 2.0 (2.5 inklusive föreningsmeriter). Särskilt som de nya urvlgrunderna fått en så stor tyngd har deras effekter på antagningen blivit betydande. För föreningsmeriternas del tillkommer som en bidragande orsak till att de

ifrågasatts bl. a. uppfattningen att de har liten relevans för högskolestudier och är lätta att manipulera.

Möjligheten att tillgodoräkna maximalt fem års arbetslivserfarenhet vid urval till högskoleutbildning har ansetts vara en viktig orsak till att medelåldern bland de antagna till berörda utbildningslinjer stigit. Samtidigt utgör arbetslivserfarenhet som en urvalsgrund ett principiellt viktigt inslag i de nya tillträdesreglerna. Om man vill sänka medelåldern bland de antagna utan att samtidigt avskaffa eller påtagligt försvaga arbetslivserfarenheten som urvalsgrund ställs man inför känsliga avvägningsproblem.

4.2 Föreningsmeriter

I skrivelse till regeringen 1978-10-02 föreslog UHÄ att poängen för föreningsmeriter skulle avskaffas. I skrivelsen genomgicks utförligt de olika problem som förorsakas av föreningsmeriter som urvalsgrund och motiverades ingående det framlagda förslaget. UHÄ hänvisar till denna framställning som alltfjämt är relevant. Även i utvärderingsrapporten behandlas frågan om föreningsmeriter (s. 126 ff). Här skall därför endast *erinras om huvudskälen för UHÄ:s förslag: föreningsmeriternas missgynnande av kvinnor och svårigheten att bedöma meiter av detta slag.*

En uppdatering t. o. m. antagningen inför höstterminen 1979 har gjorts av vissa data i nämnda skrivelse och rapport. Den visar att föreningsmeriterna ökat ytterligare i betydelse som urvalskriterium, detta särskilt vad avser utbildningslinjer med hård konkurrens om platserna (andelen antagna med föreningsmeriter har ökat med upp till 23 procentenheter). Könsdifferenserna, som utgjorde det tyngst vägande skälet för förslaget om avskaffande av poängen för föreningsmeriter hösten 1978, kvarstår i ungefär oförändrad omfattning, dvs. kvinnorna missgynnas fortfarande.

Riksdagen avslog våren 1979 regeringens på UHÄ:s framställning grundade förslag att poäng för föreningsmeriter inte skall få tillgodoräknas (prop. 1978/79: 100 bil. 12, UbU 1978/79: 38, rskr 1978/79: 353). Utbildningsutskottet anförde därvid bl. a. att "en eventuell ändring av föreningsmeriternas poängvärde bör anstå till dess att mer omfattande erfarenheter av de nya tillträdesreglerna också i övrigt föreligger". Utskottet deklarerade samtidigt sin förståelse för antagningsmyndighetens svårigheter att bedöma föreningsmeriter och medgav att bestämmelserna kan inbjuda till missbruk. Det borde emellertid "prövas om inte problemen i det nuvarande systemet kan, helt eller delvis, undanröjas" genom en översyn av bestämmelserna.

Av remissinstanserna uttalar sig endast ett tiotal för att poängen för föreningsmeriter skall behållas i sin nuvarande form. Till övervägande del anser man att de negativa konsekvenserna av föreningsmeriter är påtagliga. I många yttranden förekommer, som alternativ till ett förstahandsförslag om fullständigt avskaffande av poängen för dessa meriter, ett

andrahandsförslag att föreningsmeriternas poängmässiga vikt skall minskas.

I fråga om den av utbildningsutskottet önskade översynen av bestämmelserna har en utredning i frågan gjorts inom UHÄ. En PM med redovisning av utredningen bifogas (bilaga I). Denna visar att det måste anses uteslutet att genom ändrade kriterier och riktlinjer inom ramen för gällande grundbestämmelser i högskoleförordningen försöka komma tillrätta med problemen kring föreningsmeriterna. Det konstateras att antagningspersonalen uppnått större säkerhet i bedömningsarbetet, vilket i viss mån har minskat problemen vid antagningen. Samtidigt kvarstår emellertid betydande svårigheter vid bedömningen. I den konkreta bedömningssituationen innebär detta att bedömaren ofta ställs inför svåra avvägningsproblem. Svårigheterna vad gäller beräkningsgrunderna innebär också att en sökande kan frestas att åberopa även obetydliga föreningserfarenheter och göra dem mer omfattande och kvalificerade än de egentligen är. På senare tid har misstankarna om ett tämligen utbrett sådant förfarande alltmer förstärkts. En sökande som vid ett antagningstillfälle fått ett åberopat uppdrag underkänt kan ofta vid senare antagningstillfälle presentera ett nytt intyg med utvidgat innehåll över arten och omfattningen av det ursprungliga uppdraget och då visa sig vara berättigad till poäng.

Kvalificerade erfarenheter av föreningsliv kan på samma sätt som arbetslivserfarenhet ha ett betydande värde för högskolestuderande, även om det av naturliga skäl är svårt att precisera och mäta detta värde. Dessa fördelar kan emellertid, enligt UHÄ:s mening, knappast väga upp de nackdelar som ligger i att föreningsmeriterna utgör ett så svårbehandlat inslag i tillträdesystemet, helt beroende av ofta skönmässiga bedömningar.

Sammanfattningsvis anser UHÄ att de skäl för ett avskaffande av föreningsmeriternas poängvärde som anfördes av UHÄ hösten 1978 alltjämt är giltiga.

Diskussionen om föreningsmeriterna har, som ovan nämnts, bl. a. knutits till dessas missgynnande av kvinnliga sökande. UHÄ erinrar här om regeringens uppdrag till UHÄ 1979-07-19 att utreda frågan om positiv särbehandling av underrepresenterat kön vid antagning till grundläggande högskoleutbildning. Till detta uppdrag avser UHÄ att återkomma senare.

4.3 Arbetslivserfarenhet

4.3.1 Poängvärdet

Den maximala poängen för arbetslivserfarenhet är 2,0, vilket motsvarar fem år. Poängen för föreningsmeriter är 0,5 eller 1,0 beroende på föreningserfarenhetens omfattning. Då poängen för arbetslivserfarenhet och poängen för föreningsmeriter sammanräknas träder en spärregel i

funktion: poängsumman är maximerad till 2,5. Dessa poängvärden bör ses i relation till maximivärdet för betyg, dvs. 5,0.

I UHÄ:s ovannämnda förslag till regeringen hösten 1978 om föreningsmeriterna förutsattes att den maximala poängen för arbetslivserfarenhet skulle vara 2,0 även efter avskaffande av poängen för föreningsmeriter. Detta innebär allmänt sett en minskad vikt inom berörda kvotgrupper för andra meriter än skolbetyg. I den faktiska antagningssituationen berörs självfallet endast den grupp, än så länge en minoritet, som återoppar föreningsmeriter av denna viktminskning. Det bör dock observeras att på vissa linjer andelen antagna med poäng för föreningsmeriter nu uppgår till närmare hälften (inför höstterminen 1979 44 procent på läkarlinjen, 42 procent på mellanstadie lärarlinjen och 38 procent på agronomlinjen). Totalt uppgick vid antagningen inför höstterminen 1979 andelen med poäng för föreningsmeriter till 16 procent av de sökande och 18 procent av de antagna.

I remissyttrandena över utvärderingsrapporten förordas från relativt många håll att arbetslivserfarenheten skall ges minskad vikt vid urval och/eller att den tid under vilken maximal arbetslivspoäng kan uppnås skall minskas från fem till exempelvis tre år. Samtidigt kan vid ett avskaffande av föreningsmeriterna i enlighet med UHÄ:s förslag, hävdas att poängen för arbetslivserfarenhet borde justeras så att förhållandet mellan å ena sidan betygsmärker, å andra sidan andra slag av meriter blir oförändrat.

UHÄ anser det uppenbart att man måste se de olika förändringar som nu aktualiseras i *ett* sammanhang. Den föreslagna "dubbla" ändringen av tjugoprocentregeln avses få effekter som gynnar yngre sökande utan arbetslivserfarenhet. Avskaffandet av poängen för föreningsmeriter ökar betygets poängmässiga tyngd, vilket bör få i viss mån samma effekt. Mot denna bakgrund är UHÄ inte berett att nu aktualisera någon annan förändring i arbetslivserfarenhetens poängmässiga vikt vid urvalet. Den maximala vikten för arbetslivserfarenhet bör sålunda enligt UHÄ:s mening tills vidare behållas oförändrad vid 2,0.

UHÄ vill i detta sammanhang också erinra om regeringens uppdrag till UHÄ 1979-07-19 att undersöka förutsättningarna för att ge poäng för särskilt värdefull arbetslivserfarenhet vid antagning till högskolans vårdutbildningar. UHÄ avser att återkomma till detta senare.

4.3.2 *Niomånadersregeln*

Ett krav för att arbetslivserfarenhetspoäng överhuvud skall få tillgodoräknas är för närvarande att den sökande kan redovisa en period om minst nio månaders anställning hos samma arbetsgivare (motsvarande). Bakgrunden till bestämmelsen är en strävan att undvika att alltför korta anställningsperioder tillgodoräknas.

I utvärderingsrapporten framhålls att kravet på en minimiperiod om nio månader i samma anställning inte harmonierar särskilt väl med trygghetslagar och normal omfattning på beredskapsarbeten. I några yttranden förordas att niomånaderskravet skall sänkas till sex månader.

I UHÄ:s föreskrifter för tillämpningen av 5 kap. 34 § andra stycket högskoleförordningen görs ett antal undantag från niomånaderskravet. Detta anses uppfyllt även om en uppdelning av den föreskrivna tiden i två perioder har gjorts, åtskilda av visst slags tjänstledighet. Dispens från kravet kan beviljas vid t. ex. företagsnedläggning, likaså vid beredskapsarbete eller i fråga om klimatberoende arbete.

Niomånaderskravet har således luckrats upp ganska avsevärt av hänsyn till rådande förhållanden på arbetsmarknaden. I många fall måste, då det gäller undantag från kravet, bedömningar av dispenskaraktär göras vid antagningen. En sådan ordning kan vara svår att förena med en enhetlig och rättvis behandling av de olika sökande.

UHÄ:s antagningsnämnd, som enligt intern delegation har att besluta om ovannämnda föreskrifter, föreslår i sitt yttrande över rapporten att niomånadersregeln utgår.

Enligt UHÄ:s mening kan t. ex. en sexmånadersgräns ge samma problem som niomånadersregeln och medföra krav på nya undantag. UHÄ anser därför att niomånadersregeln bör avskaffas utan att ersättas av en annan, motsvarande bestämmelse som avser kortare tid.

5 Dubbelbehörigheten

Enligt högskoleförordningen kan en sökande med mer än en behörighetsgrund, t. ex. utbildning i gymnasieskolan och 25:4-behörighet, placeras i mer än en kvotgrupp. Enligt rapporten var vid antagningen inför höstterminen 1978 16 procent av de sökande och 20 procent av de antagna behöriga i mer än en kvotgrupp. I regel är andelen dubbelbehöriga högre bland sökande till utbildningar med hård konkurrens. Vid antagningen inför höstterminen 1978 har t. ex. i fråga om psykologlinjen 43 procent av de manliga och 44 procent av de kvinnliga antagna dubbel behörighet. För läkarlinjen var motsvarande andelar 49 resp. 55 procent.

En så hög andel dubbelbehöriga måste rimligen ha betydelse för urvalsreglernas funktion, även om det inte är möjligt att exakt redovisa denna betydelse. En följd är att kvotgrupper med fler dubbelbehöriga gynnas, proportionellt sett. Principen om s. k. successiv kvotering förtar emellertid en del av dubbelbehörighetens effekter. Exakt hur mycket dubbelbehörigheten betyder för antagningsresultatet går inte att avgöra utan ett simulerat antagningsförfarande.

Dubbelbehörigheten bidrar till att rubba principen om direkt proportionalitet. En annan sådan "rubbningsfaktor" är den s. k. 50-procentsregeln, som innebär att de dubbelbehöriga 25:4-orna påverkar storleken av kvotgrupp IV men samtidigt är i princip utestängda från hälften av platserna (de som enbart tillhör grupp IV har företrädesrätt till 50 procent av platserna inom gruppen). Denna regel har dock ännu inte fått full effekt annat än vid

ett begränsat antal utbildningslinjer med hård konkurrens om utbildningsplatserna.

Vad som här anförts kan utläsas av utvärderingsrapporten. Ett säkert underlag för bedömningen av dubbelbehörighetens effekter saknas ännu och kan erhållas först efter ett simulerat antagningsförfarande. UHÄ anser att i det fortsatta arbetet med uppföljningen av tillträdesreglernas effekter låta utföra en sådan simulerad antagning för vilken förutsätts gälla i viss mån andra regler för kvotgruppstillhörighet än för närvarande. Därefter avser UHÄ att återkomma i frågan.

I en riksdagsmotion våren 1979 (UbU 1978/79: 38) föreslogs att den nyssnämnda garantiregeln skulle avskaffas. Garantiregeln är nära sammankopplad med frågan om dubbelbehörigheten i övrigt och bör därför enligt UHÄ:s mening behandlas tillsammans med denna i den ordning som angivits ovan.

6 Genomförande. UHÄ:s sammanfattande förslag

Ändringar i regelsystemet vad gäller tillträde bör normalt genomföras med så långt varsel att information om ändringarna hinner nå berörda sökande i god tid och så att de sökandes förberedelser för anmälan till högskoleutbildning enligt dittills gällande bestämmelser inte onödigtvis störs.

Beträffande vissa av de nu aktuella förslagen till regeländringar påverkas emellertid inte de sökandes förberedelser av ändringarna. Detta gäller i fråga om en höjning av den procentandel platser inom kvotgrupperna I och II som besätts på grundval av enbart betyg samt den ovan beskrivna "omkastningen" av antagningsordningen i dessa grupper. Åtgärder i enlighet härmed bör – under förutsättning att statsmakterna fattar beslut våren 1980 – kunna genomföras redan inför antagningen till utbildning som börjar vårterminen 1981. Enligt UHÄ:s bedömning bör även avskaffandet av niomånadersregeln (jfr 4.3.2 ovan) kunna träda i kraft vid denna tidpunkt, eftersom det endast marginellt torde påverka de sökandes förberedelser negativt.

Förslaget om avskaffande av föreningsmeriterna bör däremot av informationsskäl genomföras tidigast fr. o. m. antagningen till utbildning som börjar höstterminen 1981.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer UHÄ att beslut fattas om ändring av bestämmelserna i högskoleförordningen (1977: 263) med innebörd

att poäng för arbetslivserfarenhet får tillgodoräknas utan att den sökande innehåft minst nio månaders anställning hos samma arbetsgivare eller utövat motsvarande verksamhet under denna tid samt

att sökande till grundläggande högskoleutbildning inte erhåller poäng för föreningsverksamhet.

Förslag till ändrad lydelse av berörda bestämmelser i högskoleförordningen bifogas (bilaga 2).

UHÄ vill vidare anmäla sin avsikt dels att, fr. o. m. antagningen till utbildning som börjar vårterminen 1981, tillämpa den ovan beskrivna omvända antagningsordningen i kvotgrupperna I och II, dels att inom kort återkomma med förslag om höjning av den procentandel av platserna i nämnda kvotgrupper, som skall tillsättas på grundval av enbart betyg, i enlighet med vad som anförts.

Beslut i detta ärende har fattats av t.f. universitetskanslern samt styrelseledamöterna Haldén, Larsson, Kärnek, Leander, Bartley, Holmdahl, Persson och Stille. Föredragande har varit t.f. byråchefen Larsson. Därjämte har närvarit personalföreträdarna Skarvall och Wärneryd, byråcheferna Åhgren-Lange, Moll, Axelsson, Levin, Lidfors, Häggquist och Lager samt avdelningsdirektörerna Raftell, Wedelin och Olsson. Reservation har avgivits av ledamoten Larsson (bilaga 3). Särskilt yttrande har avgivits av ledamöterna Kärnek, Leander och Persson (bilaga 4).

Erland Ringborg

Helmer Larsson

UNIVERSITETS- OCH HÖGSKOLE-
ÄMBETET

PM

UHÄ bil. 1

Byrån för central antagning

Avdelningsdirektör A. Olsson, IE

1980-01-07

Frågor rörande möjligheterna till mera fasta och lätthanterliga kriterier vid bedömningen av föreningsmeriter

1 Bakgrund

1.1 Allmänt

I skrivelse till regeringen hösten 1978 föreslog UHÄ att sökande till grundläggande högskoleutbildning inte längre skulle erhålla poäng för föreningsverksamhet. Ett av huvudmotiven som anfördes av UHÄ var att det ofta är förenat med betydande svårigheter att bedöma huruvida ett visst uppdrag inom en förening skall anses poänggivande eller inte.

I budgetpropositionen 1978/79 föreslog utbildningsministern med hänvisning till UHÄ:s framställning att verksamhet i förening inte längre skulle vara poänggrundande.

Riksdagen biföll emellertid inte regeringens förslag utan fastställde att föreningsmeriter skulle få tillgodoräknas även i fortsättningen. Samtidigt förordades att UHÄ borde få i uppdrag att pröva om inte problemen i det nuvarande systemet kan, helt eller delvis undanröjas genom en översyn av bestämmelserna med syfte att komma fram till mera fasta och lätthanterliga bedömningskrav.

Med anledning härav har regeringen genom skrivelse till riksrevisionsverket 1979-06-14 fäst UHÄ:s uppmärksamhet på vad som anförts i utbildningsutskottets betänkande i frågan (UbU 1978/79: 38).

1.2 Förarbeten

I förarbetena till högskolereformen har frågan om s. k. föreningsmeriter som urvalsgrund vid antagning till högskoleutbildning berörts mycket allmänt och kortfattat. Varken kompetensutredningen (KU) eller kompetenskommittén (KK) behandlade denna fråga.

I prop. 1975: 9 s. 477, anförde departementschefen följande:

KK har inte tagit upp frågan om bedömning av sådan verksamhet som huvudsakligen bedrivs vid sidan av hel- eller deltidsanställning. Jag syftar här på fackligt och ideellt föreningsarbete, ungdomsledarskap m. m. Så-

dana erfarenheter är enligt min uppfattning värdefulla och bör såvitt möjligt tillgodoräknas inom ramen för meritvärderingen av arbetslivserfarenhet.

Den centrala organisationskommittén för högskolereformen (H75) hade en delvis annan mening och ansåg i en kommentar till sitt utkast till förordning om tillträde till högskoleutbildning (Högskolelag och andra författningar för högskolan Ds U 1975: 19 s. 62) att arbete inom facklig och ideell förening i första hand borde kunna tillgodoräknas vid urval till sådana utbildningslinjer som har anknytning till verksamhet av det nämnda slaget. Som framgår av avsnitt 1.3 nedan följde regeringen inte H75:s förslag.

1.3 Nuvarande bestämmelser och föreskrifter m. m.

I högskoleförordningen (1977: 263) 5 kap. 33 § 2 st. stadgas bl. a. följande om urval bland behöriga sökande till vissa allmänna och lokala utbildningslinjer.

Poäng ges även för arbetslivserfarenhet som har förvärvats genom arbete som ledamot i styrelsen för förening med kooperativt, fackligt eller annat ideellt ändamål eller som annan viktigare förtroendeman inom sådan förening.

Vidare gäller enligt bestämmelser i förordningen, att en sökande för att få poäng för föreningsuppdrag inte skall ha varit anställd av föreningen under den tid uppdraget utförts samt att arbetet skall avse minst två år. Föreningsuppdraget skall även ha innehaft efter det att den sökande fyllt 16 år.

I anslutning till bestämmelserna om föreningsmeriter har UHÄ efter beslut i antagningsnämnden utfärdat särskilda tillämpningsföreskrifter.

I föreskrifterna sägs bl. a.:

Arbete som annan viktigare förtroendeman skall innebära uppdrag som har erhållits genom beslut av föreningen eller dennas styrelse. Arbete (uppdrag) som ledamot i styrelsen för förening eller som annan viktigare förtroendeman skall dokumenteras genom intyg från föreningen. Av intyget skall framgå vilket ändamål föreningen har samt omfattningen av den av föreningen bedrivna verksamheten jämte det åberopade uppdragets omfattning. Vidare skall intyget utvisa att den sökande för den tid intyget avser inte varit anställd hos föreningen. Antagningsmyndigheten bestämmer, om föreningen med hänsyn till verksamhetens ändamål och omfattning är av den art, att den sökande är berättigad till poäng för arbete inom föreningen.

Fr. o. m. antagningen inför höstterminen 1978 gäller att "med förening skall avses sådan förening som är ansluten till riksorganisation eller som bedriver särskilt omfattande verksamhet".

Vid tillämpningen av reglerna rörande tillgodoräknande av föreningsmeriter följer UHÄ i den centrala antagningen till utbildningslinjer vidare vissa interna riktlinjer för bedömningen grundade på diskussioner inom antagningsnämnden.

Enligt dessa skall en förening för att kunna godkännas inte vara blott nominell utan bedriva verksamhet. Den skall ha ett antal medlemmar utöver styrelsen. Föreningens verksamhet skall under ett verksamhetsår omfatta flera möten etc. eller motsvarande arrangemang för medlemmar eller allmänhet.

Det återopade uppdraget skall i regel ha inneburit kontinuerlig verksamhet under hela året, inte bara vid enstaka tillfällen. Uppdraget skall alltså ha inneburit verksamhet vid andra tillfällen än vid formella sammanträden och ofta på fritiden. Endast sådana uppdrag som utförts inom en förening godtas. Uppdrag som inneburit, att någon suttit som representant för en förening i t. ex. ett högskoleorgan godtas inte som ett annat viktigare förtroendeuppdrag inom föreningen.

UHÄ har vidare utarbetat en särskild intygsblankett (bilaga I) med syfte att underlätta för den sökande att få dokumenterat det föreningsuppdrag som kan återopas. Blanketten utgör samtidigt ett viktigt medel för UHÄ att få in de uppgifter som behövs för att kunna göra en så riktig bedömning som möjligt.

2 Tillämpningen av gällande regler och föreskrifter

Fortsatta svårigheter har visat sig föreligga vid bedömningen av huruvida visst uppdrag inom en förening skall anses poänggivande eller inte. Kriterierna för ideell förening och annan viktigare förtroendeman är t. ex. svåra att ange. Svårigheterna ökas ytterligare av bl. a. den utbredning föreningsväsendet har i Sverige samt den mängd av skilda förtroendeposter som förekommer.

I den konkreta bedömningsituationen innebär detta, att bedömaren ofta ställs inför svåra avvägningsproblem. Samtidigt innebär svårigheterna vad gäller beräkningsgrunderna, att en sökande kan frestas att återopa även obetydliga föreningserfarenheter och göra dem mer omfattande och kvalificerade än de egentligen är. På senare tid har misstankarna om ett tämligen utbreddt sådant förfarande alltmer förstärkts. En sökande som vid ett antagningstillfälle fått ett återopat uppdrag underkänt kan ofta vid senare antagningstillfälle presentera ett nytt intyg med utvidgat innehåll över arten och omfattningen av det ursprungliga uppdraget och då visa sig vara berättigad till poäng.

Samtidigt kan konstateras att allteftersom erfarenhet vunnits och en bättre säkerhet uppnåtts av antagningspersonalen i bedömningsarbetet samt sedan den särskilda intygsblanketten införts så har de av UHÄ i skrivelsen till regeringen hösten 1978 anförda problemen i viss mån blivit mindre. Ett tecken på detta kan kanske vara det mycket begränsade antalet överklaganden till regeringen. Siffror som belyser dessa förhållanden framgår av nedanstående tabell som gäller sökande i det centrala datorbaserade antagningssystemet (Ca-systemet).

Antalet sökande med godkända föreningsmeriter samt antalet överklaganden till regeringen av icke godkända föreningsuppdrag 1978-79.

Termin/år	Totalt antal sökande	Antal sökande med godkända föreningsmeriter	Antal överklaganden till regeringen	Bifall ¹ UHÄ Rege- ring- en	Avslag
Vt 78	8 320	882	9	0 0	9
Vt 79	9 041	1 397	3	0 0	3
Ht 78	27 372	2 402	51	10 8	31 + 2 ²
Ht 79	30 356	4 562	27	5 0	22
Totalt	75 089	9 243	90	15 8	67

¹ Till bifallna besvär har räknats och särskilt angivits de ärenden där UHÄ genom omprövning godkänt återopade föreningsuppdrag.

² Sakprövning har ej skett av besvären då antagning ägt rum till följd av återbud från tidigare antagna.

Av tabellen framgår bl. a. att antalet sökande med godkända föreningsmeriter fördubblats inför varje ny antagningsomgång.

Emellertid framgår inte det totala antalet sökande som återopat föreningsmeriter. Dessa uppgifter dataregistreras inte och det går därför inte att få fram någon exakt siffra över hur många sökande som fått sina föreningsuppdrag underkända. En inte alltför grov uppskattning skulle dock kunna innebära att inför varje termin omkring 20 procent av de som återopat föreningsmeriter får dessa underkända.

Åtta besvär över icke godkända föreningsuppdrag har bifallits av regeringen, samtliga gällde antagning inför höstterminen 1978. Antalet besvär denna termin var också störst av de i tabellen redovisade antagningarna. Inför denna antagning tillämpade UHÄ en mer strikt ordning vid bedömningen än vad som skett inför de två första antagningsomgångarna. Bakgrunden härtill var främst de diskussioner som fördes i antagningsnämnden under våren 1978.

I vissa fall kom därvid UHÄ:s tillämpning enligt regeringen att bli alltför stram. Bland de besvärärenden som bifölls av regeringen inför höstterminen 1978 kan nämnas uppdrag som patrulledare i scoutkår (SMU), ordförandeskap i tävlingskommitté inom golfklubb, sekreterare i mini-

golfklubb samt ordförande i skolidrottsförening där verksamheten enligt UHÅ:s bedömning var av tämligen ringa omfattning.

I stort sett kan dock sägas att UHÅ:s tillämpning av bestämmelserna står i överensstämmelse med den uppfattning om tillämpningen av reglerna som kommit till uttryck i de tre senaste regeringarnas beslut i anledning av besvär. Avgörandena hösten 1978 kom emellertid att i inte oväsentlig utsträckning påverka UHÅ:s praxis.

Det skulle kunna hävdas att de relativt fåtaliga besvärärendena tyder på att mer eller mindre alla åberopade föreningsuppdrag godkänns eller att de som får sina uppdrag underkända inte kan "tränga igenom" reglerna och inse möjligheterna till eventuell framgång vid överklagande.

Båda dessa invändningar måste emellertid avvisas. Även om antalet godkända föreningsuppdrag dominerar (och det är ju naturligt) underkänns i enlighet med tidigare redovisade beräkning en inte oväsentlig del. Att antalet besvärärenden inte är fler kan till viss del bero på att de sökande av antagningspersonalen får en tillfredsställande motivering till varför åberopat uppdrag underkänts. Ett omfattande arbete läggs åtminstone ned på denna uppgift.

3 Överväganden

Även om det i tidigare avsnitt antytts att problemen i samband med bedömningen av föreningsuppdrag på senare tid blivit mindre kvarstår trots allt betydande svårigheter. Till följd av den ökning av antalet åberopade föreningsuppdrag inför varje antagningsomgång har bedömningen av dessa kommit att uppta en oproportionerligt stor del av antagningsarbetet. Sedan de sökande fått del av UHÅ:s preliminära bedömning av åberopade meriter (genom de s. k. kontrollbeskeden) inkommer en stor mängd med kompletterande uppgifter.

Den största svårigheten i bedömningsarbetet utgör frågan om "annan viktigare förtroendeman" samt att avgöra omfattningen av åberopat uppdrag.

Så länge nuvarande lydelse gäller av grundbestämmelsen i högskoleförordningen torde inga förutsättningar finnas för ytterligare tillämpningsföreskrifter eller ändrad praxis. Samtidigt måste betonas att det också är viktigt att en bestämmelse av denna karaktär inte får en alltför snäv tillämpning. Med hänsyn till föreningslivets skiftande karaktär och antalet olika poster inom detsamma måste naturligen en viss bredd finnas i tolkningen av bestämmelserna.

Att vissa meriter därvid kommer att bedömas olika från ena till andra tillfället kan inte helt undvikas. Om föreningsmeriterna skall tillgodoräknas får man räkna med att denna situation även i fortsättningen i viss utsträckning kommer att bestå.

Vad som emellertid är mer betänkligt är att de återopade uppdragen enligt antagningspersonalens bedömning tenderar att alltmer bli beskrivna utifrån samtliga de krav som ställs upp för godkännande. Dvs. till slut blir alla uppdrag kvalificerade. Intygsgivarna kan misstänkas hjälpa till att göra ett uppdrag och den egna föreningens verksamhet större och viktigare än vad som egentligen är fallet. Alla gånger kan det inte heller vara lätt att i detalj ange ett uppdrag som utförts t. ex. för tio år sedan. Något intresse för den sökande att vid den tidpunkten dokumentera bedriven verksamhet fanns i allmänhet inte. Med hänsyn till den avgörande betydelse föreningspoängen kommit att få vid urvalet till hårt spärrade utbildningar är det inte svårt att förstå att det som ovan beskrivits inträffar.

Försöket att införa ett krav på medlemskap till riksorganisation och därmed "gallra ut" mindre och obetydliga föreningar har visat sig mer eller mindre verkningslöst. De flesta föreningar i Sverige verkar vara anslutna till någon riksorganisation. Att på annat sätt begränsa den krets av föreningar som skulle vara godkända genom krav på "rikstäckning" e. dyl. får bedömas som mycket svår genomförbart.

4 Slutsatser

Med hänvisning till vad ovan anförts kan konstateras att problem alltjämt kvarstår vid bedömningen huruvida ett visst föreningsuppdrag skall anses poänggivande eller inte.

Samtidigt måste betonas att allteftersom tiden gått har erfarenheter vunnits och personalen blivit mer kompetent i bedömningarna. Kvaliteten har därför ökat i arbetet, även om de sökande ibland upplever att deras meriter bedöms olika från gång till gång. Helt och hållet går en sådan situation dock inte att undvika.

Vad som är mer allvarligt är att man ofta har anledning ifrågasätta riktigheten i de uppgifter som lämnas. Någon möjlighet för antagningsmyndigheten att närmare kontrollera innehållet i de återopade föreningsintygen finns inte. Situationen inbjuder därför som tidigare antytts till ett fuskande med och uppförstorande av meriter. Dessa förhållanden går knappast att rätta till genom nya föreskrifter och anvisningar.

Överhuvudtaget måste det anses uteslutet att genom ändrade kriterier och riktlinjer inom ramen för gällande grundbestämmelser i högskoleförordningen försöka komma till rätta med de problem som visat sig vara förknippade med bedömningen av föreningsmeriter.

Om föreningsmeriter skall tillgodoräknas även i framtiden får man ta i beaktande att vissa bedömningsproblem och möjligheter till fuskande alltid kommer att finnas.

Bilaga

Intyg om föreningsmeriter

INTYG OM FORENINGSMERITER
(utfärdas och skrivs under av föreningens
ordförande eller annan styrelsemedlem)

BILAGA TILL
ANMÄLAN TILL HOGSKOLEUTBILDNING

Personnr (år mån dag nr)

Härmed intygas att

Namn _____

Utdelningsadress _____

Anmälningssnummer _____

Postnr och ortnamn _____

har innehaft nedanstående förtroendeuppdrag:

Föreningens namn _____

Förtroendeuppdragets/uppdragens art	Fr o m (år mån dag)	T o m (år mån dag)
1
2
3

Riksorganisation till vilken föreningen är ansluten _____

Föreningens ändamål _____

Omfattningen av den verksamhet föreningen bedriver (ange t ex mötesverksamhet samt andra aktiviteter, antal medlemmar o d) _____

Omfattningen av den verksamhet som ingått i förtroendeuppdraget/uppdragen (ange deltagande i möten och verksamhet mellan möten, t ex upprepade engagemang på fritid). _____

Förtroendeuppdraget/uppdragen har erhållits genom beslut av (ange årsmöte, styrelsebeslut eller annat sätt) _____

Har den sökande varit anställd av föreningen för den tid förtroendeuppdrag omfattat?

Ja Nej

Riktigheten av ovanstående uppgifter intygas

Namnteckning _____	Jaktin _____
Namnförtydligande _____	Intyggivarens ställning i föreningen _____
Intyggivarens utdelningsadress _____	Ortsadress postnr och ortnamn _____
	Telefonnr (även riktnr) _____

JHA 78-02 150 000 LiberTryck

UNIVERSITETS- OCH HÖGSKOLE-
ÄMBETET

PM

UHÄ bil. 2

Byrån för central antagning

Avdelningsdirektör A. Olsson, cf

1980-02-19

Förslag till ändringar i 5 kap. högskoleförordningen (1977: 263) till följd av UHÄ:s förslag till justeringar av bestämmelserna om urval till grundläggande högskoleutbildning

5 kap. högskoleförordningen

33 §¹

Poäng ges för arbetslivserfarenhet som har förvärvats genom följande slag av verksamhet, nämligen

1. arbete i en eller flera anställningar,
2. arbete i eget företag,
3. arbete i eget hem med vård av barn under tio år,
4. arbete i eget hem med vård av en eller flera personer som på grund av sjukdom, ålder eller handikapp är i behov av särskild omvårdnad samt
5. värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst.

34 §²

När företräde bestäms mellan de sökande som tillhör grupp I, grupp II eller grupp III, ges sökande poäng för den arbetslivserfarenhet som han har förvärvat efter det att han fyllt 16 år. För att poäng skall ges fordras dessutom att verksamheten avser en eller flera perioder om sammanlagt minst 15 månader. Varje sådan period skall omfatta minst tre månader och avse samma anställning eller verksamhet. Vad som sägs i detta stycke om period avser period med minst halvtidssysselsättning.

Vid tillämpningen av första stycket medräknas ej tid för sådan verksamhet som en sökande har bedrivit under terminstid såvitt avser studier i gymnasieskolan eller i motsvarande skola. Den verksamhet som en sökande har bedrivit vid sidan av studier inom folkhögskolan eller inom statlig eller kommunal vuxenutbildning får dock medräknas.

Har myndighet med stöd av 20 § föreskrivit att praktik skall fordras för antagning till viss utbildningslinje eller visst inledande studieprogram, får tid för sådan praktik ej medräknas vid tillämpning av första stycket vid urval till utbildningslinjen eller det inledande studieprogrammet.

¹ Ändringen innebär att andra stycket upphävs.

² Ändringen innebär bl. a. att sista stycket upphävs.

35 §³

När företräde bestämmes mellan de sökande som tillhör grupp IV, ges sökande poäng för arbetslivserfarenhet enligt vad som föreskrives nedan i denna paragraf.

För att sökande som har allmän behörighet enligt 16 § skall ges poäng för arbetslivserfarenhet fordras att han har förvärvat denna efter det att han har slutat den yrkesverksamhet eller har skaffat sig den erfarenhet som avses i 16 § första stycket 2. För att poäng skall ges fordras dessutom att verksamheten avser en eller flera perioder om sammanlagt minst tre månader på heltid eller motsvarande längre tid på deltid, minst halvtid. Varje sådan period skall avse minst tre månader med minst halvtidssysselsättning och avse samma anställning eller verksamhet. Föreskrifterna i 34 § tredje stycket äger motsvarande tillämpning.

För sökande inom grupp IV som ej har allmän behörighet enligt 16 § äger 34 § motsvarande tillämpning när företräde bestämmes mellan sökandena inom gruppen.

36 §⁴

Sökandes poäng för arbetslivserfarenhet bestämmes med utgångspunkt i den sammanlagda tid för vilken sökanden skall ges poäng enligt 34 § eller 35 § andra respektive tredje stycket. Denna sammanlagda tid bestämmes därvid i antal hela månader med heltidssysselsättning. För varje sådan del av den sammanlagda tiden som uppgår till tre månader med heltidssysselsättning ges 0,1 poäng. Sammanlagt får sökande ges högst 2,0 poäng för arbetslivserfarenhet.

39 §

Till x^5 tiondelar av de utbildningsplatser som enligt 27 § har tillfallit grupp I eller grupp II antages behöriga sökande på grundval av ett jämförelsetal som omfattar enbart sökandes poäng för betyg enligt 32 §. Föreskrifterna i 29 § andra stycket äger motsvarande tillämpning.

Till hälften av de utbildningsplatser som enligt 27 § har tillfallit grupp IV har sökande som hänförts endast till denna grupp företräde framför annan sökande.

³ Ändringen innebär bl. a. att tredje stycket upphävs.

⁴ Ändringen innebär bl. a. att andra stycket upphävs.

⁵ UHÄ kommer senare att lämna förslag om andelens storlek.

Reservation

UHÄ bil. 3

Enligt min mening ligger ett värde i att ge meritpoäng för erfarenheter av kvalificerat föreningsarbete vid antagningen till högskoleutbildning.

Med hänsyn till svårigheterna att ge en regel härom rimlig säkerhet i tillämpningen accepterar jag emellertid att poängberäkningen för föreningsmeriter slopas. En sådan förändring ändrar dock nuvarande relation mellan betygspoäng och övriga poäng och bör därför åtföljas av en höjning av den maximala poängen för arbetslivsmeriter.

Lennart Larsson

1980-02-25

Särskilt yttrande

UHÄ bil. 4

Vi är medvetna om de problem av tekniskt slag som föreligger för att tillgodoräkna föreningslivserfarenhet som merit för tillträde till högre utbildning och att därigenom uppnå de kvaliteter som beslutet och att tillgodoräkna dessa erfarenheter avsåg. Nuvarande regler kan inbjuda till otillbörligt utnyttjande och vara svårkontrollerade. Vi anser dock att erfarenheterna till vissa delar fortfarande är otillräckligt belysta. Vidare omfattar erfarenheter och utvärdering exempelvis inte alls den påverkan och betydelse som föreningslivserfarenheter haft på studierna.

Parallellt med utvärderingar, borde ett arbete skett för att visa på vägar med alternativa modeller för att kunna tillgodoräkna vad vi anser vara påtagliga kvaliteter i föreningslivserfarenhet och som är relevanta för högskoleutbildning och som dessutom tillför högskolan som helhet värdefulla erfarenheter. Vi beklagar att detta arbete inte kommit till stånd. Sådana erfarenheter/kunskaper som kan komma av styrelsearbete i föreningar och som vi anser borde tillgodoräknas som merit gäller exempelvis: att ha utvecklat förmåga att ta ställning utifrån värderingar etc., utvecklat förmåga att tillsammans med andra planera och genomföra verksamhet, förmåga att genom mötes- och förhandlingserfarenhet i vid mening i olika församlingar komma fram till beslut.

Om hittillsvarande begränsade erfarenheter ändå skulle läggas till grund för att avveckla nuvarande regler, anser vi att det samtidigt skall beslutas om att arbeta fram ett nytt system för att föreningslivserfarenhet av viss väsentlig tyngd och omfattning även i fortsättningen skall räknas som merit för tillträde till högskoleutbildning.

Ruth Kärnek
1980-02-25

Åke Leander

Henry Persson

UNIVERSITETS- OCH HÖGSKOLE- 1980-03-24
ÄMBETETByran för central antagning
tf byråchef H. Larsson, ef

Kompletterande förslag till ändringar i bestämmelserna om urval till grundläggande högskoleutbildning

1 Inledning

I skrivelse 1980-02-25 lade UHÄ fram förslag till vissa ändringar av bestämmelserna om urval till utbildningslinjer som berörs av det centrala, datorbaserade antagningssystemet vid UHÄ. Förslagen avsåg bl. a. förändringar i syfte att underlätta s. k. direktövergång från gymnasieskolan till högskolan. UHÄ anmälde i det sammanhanget sin avsikt att, fr. o. m. antagningen till utbildningar som börjar vårterminen 1981, tillämpa en omvänd antagningsordning inom kvotgrupperna I och II, innebärande att den procentandel av platserna (för närvarande 20 procent), som tillsätts på grundval av enbart betygspoäng och nu ingår i en första antagningsomgång, skall tillsättas efter det att övriga platser tillsatts (på grundval av betyg och arbetslivserfarenhet). Vidare anmälde UHÄ att återkomma med förslag om storleken av den nämnda procentandelen, sedan vissa simulerade antagningar genomförts. UHÄ återkommer nu i denna fråga.

2 "Direktrekryterings" innebörd

Rent allmänt avses med "direktrekrytering" att en studerande mer eller mindre direkt efter gymnasiestudiernas avslutning vinner inträde i högskoleutbildning. Som påpekas i UHÄ:s ovannämnda skrivelse har i debatten i regel inte preciserats vilka kriterier som skall gälla för avgränsningen av gruppen "direktrekryterade". Som redovisas närmare nedan ger olika kriterier eller kombinationer av kriterier olika resultat vad beträffar den "direktrekryterade" gruppens sammansättning och storlek. UHÄ har för sin del arbetat med följande olika kriterier, nämligen

- högst två år gammalt avgångsbetyg från gymnasieskolan,
- högst 21 års ålder.

en kombination av de två nämnda kriterierna, dvs. avgångsbetygsålder och levnadsålder, samt

avsaknad av tillgodoräkningsbar arbetslivserfarenhet, dvs. av arbetslivserfarenhet som uppgår till minst 15 månader.

Naturligtvis kan även andra kriterier användas. Det är alltså svårt att entydigt definiera begreppet "direktrekrytering", även om enighet föreligger om det allmänna syftet att garantera att en rimlig andel yngre sökande utan arbetslivserfarenhet eller med begränsad sådan erfarenhet antas till utbildningar i högskolan.

3 Effekter av olika procentsatser

3.1 Allmänt

I de simulerade antagningar som UHÄ har låtit utföra har förutsättningarna på olika sätt ändrats i förhållande till den "ordinarie" antagningen inom det centrala, datorbaserade antagningssystemet. Endast materialet från den senast utförda antagningen, dvs. antagningen till utbildning som började vårterminen 1980, har varit tillgängligt för simuleringarna. Det skall i anslutning härtill påpekas att antalet berörda utbildningslinjer och utbildningsplatser liksom antalet sökande och sökandegruppens sammansättning uppvisar väsentliga olikheter mellan höst- och vårantagningar. Antagningen inför höstterminen omfattar t. ex. åtskilligt fler utbildningslinjer än antagningen inför vårterminen. Antalet sökande ligger omkring 30 000 inför höstterminen och omkring 9 000 inför vårterminen. Vidare är erfarenhetsmässigt andelen yngre sökande större inför höstterminen än inför vårterminen. Dessa skiljaktigheter mellan höst- och vårantagning medför enligt UHÄ:s mening att man måste vara försiktig när det gäller att dra slutsatser av de nu gjorda simuleringarna. UHÄ vill därför redan här nämna att det enligt UHÄ:s mening bör göras simulerade antagningar också på sökandematerial avseende antagning inför höstterminen, innan mer säkra generella slutsatser kan dras rörande konsekvenserna av de aktuella förändringarna i regelsystemet.

3.2 Resultat

En översiktlig redovisning av resultaten av de genomförda simulerade antagningarna lämnas i bifogade rapport (1980-03-11). Simuleringarna har inneburit fingerade urval med hjälp av ADB, vid vilka gällande bestämmelser tillämpats i stort men vissa förutsättningar ändrats i förhållande till den reella, redan utförda antagningen. Vad som varierats – i olika kombinationer – är dels procentsatsen för urval på grundval av enbart betygsmeriter inom kvotgrupperna I och II (20, 30 resp. 40 procent), dels antagningsordningen inom samma grupper (platserna i 20 procentsgruppen – A-gruppen – tillsätts före resp. efter övriga platser – B-gruppen).

I skrivelsen 1980-02-25 redovisade UHÄ vissa undersökningar på ett begränsat material av effekterna för "direktrekryteringen" av tre olika metoder, nämligen avgränsning av "betygsgruppen" genom viss högsta ålder på avgångsbetyget, höjning av den berörda procentsatsen och omvänd antagningsordning i kvotgrupperna I och II. I simuleringarna har av praktiska skäl enbart de två sistnämnda metoderna kunnat prövas.

I den nyssnämnda skrivelsen framhölls att de diskuterade metoderna har olika effekter på olika utbildningslinjer. Den totalundersökning som nu gjorts i form av simulerade antagningar bekräftar, allmänt sett, detta. Förhållandet kan till största delen återföras på skillnaderna i konkurrens rörande de olika linjerna.

I rapporten redovisas uppgifter dels för den totala antagningen inom det berörda centrala systemet, dels för olika linjer varav en (kulturkommunikationslinjen) kännetecknas av en relativt svag konkurrens, medan de övriga är "hårt spärrade".

Åldersfördelningen redovisas i rapporten för dels vissa enskilda linjer, dels samtliga linjer. I totalmaterialet, dvs. kvotgrupperna I–IV, ger en höjning av procentsatsen för antagning på bara betygsmeriter till 30 i förening med en omkastad antagningsordning en ökning av andelen antagna t. o. m. 20 års ålder från åtta till elva procent. En ytterligare höjning av procentsatsen till 40 procent medför en ökning av nämnda åldersgrupps andel till tolv procent, dvs. en endast marginell förändring (tab 2.8).

Antalet antagna utan tillgodoräkningsbar *arbetslivserfarenhet* ökar, med samma förutsättningar som vad gäller åldersfördelningen, från resp. 20 till 27 resp. 29 procent vad gäller totalmaterialet (kvotgrupperna I–IV) (tab 3.8).

I fråga om *avgångsbetygets ålder* gäller totalt för de sju linjerna att antalet antagna med avgångsbetyg från 1979 eller 1978 – vilka "betygsår" här alltså används som kriterium på "direktrekrytering" – inom kvotgrupperna I och II påverkas mest av en höjning av procentsatsen från 20 till 40 förenad med en omvänd antagningsordning (från 37 till 47 procent) (tab 4.8).

Vad slutligen gäller effekten av olika förutsättningar för antagningen på den för antagning erforderliga *minimipoängen* inom kvotgrupp I har denna redovisats för biologlinjen, sociala linjen och läkarlinjen. Antagning med ändrad procentsats och/eller omvänd antagningsordning ger i "betygsgruppen" (grupp I A) ofta – men inte genomgående – effekter i form av sänkt minimibetyg. På läkarlinjen sjunker i några fall minimibetyget från nuvarande 5,0 till 4,9. På de övriga två linjerna kan större effekter iaktas. För gruppen I B, där platserna tillsätts efter betyg och arbetslivserfarenhet, är trenden genomgående en höjning av minimipoängen.

Utöver vad som redovisas i bilagan har inom UHÄ gjorts en beräkning som mer direkt visar hur olika – inledningsvis nämnda – kriterier för "direktrekrytering" ger olika resultat beträffande den direktrekryterade

gruppens andel av totalantalet antagna. Resultatet av denna undersökning framgår av nedanstående tabeller, som visar konsekvenserna, enligt ovan nämnda kriterier, av resp. oförändrad procentsats och antagningsordning, oförändrad procentsats och omvänd antagningsordning samt höjd procentsats (till 30) och omvänd antagningsordning.

I tabellerna redovisas i den kolumn som markeras med 0 resultatet av en antagning enligt den nuvarande ordningen med en "betygsgrupp" om 20 procent och antagningsordningen först grupp A (betyg enbart), därefter grupp B (betyg och arbetslivserfarenhet). I kolumn 1 är antagningsordningen omkastad så att grupp B antas först, därefter grupp A, men procentsatsen bibehålls oförändrad. I kolumn 2 slutligen är antagningsordningen omkastad och procentsatsen höjd till 30.

Andel (%) "direktövergångar" av de antagna i kvotgrupperna I och II vt 1980 (5 linjer)

Definition: Högst 21 års ålder

	0 20 % A,B	1 20 % B,A	2 30 % B,A
Sociala linjen	18 %	21 %	25 %
Psykologlinjen	15 %	18 %	21 %
Läkarlinjen	23 %	24 %	29 %
Tandläkarlinjen	24 %	27 %	33 %
Lägstadielärlinjen	15 %	16 %	21 %

Definition: Avgångsbetyg från 1979 eller 1978

	0 20 % A,B	1 20 % B,A	2 30 % B,A
Sociala linjen	38 %	40 %	45 %
Psykologlinjen	27 %	30 %	35 %
Läkarlinjen	39 %	40 %	43 %
Tandläkarlinjen	37 %	41 %	47 %
Lägstadielärlinjen	49 %	48 %	52 %

Definition: Avgångsbetyg från 1979 eller 1978 och högst 21 års ålder

	0 20 % A,B	1 20 % B,A	2 30 % B,A
Sociala linjen	15 %	19 %	23 %
Psykologlinjen	12 %	15 %	18 %
Läkarlinjen	21 %	22 %	28 %
Tandläkarlinjen	24 %	27 %	32 %
Lägstadielärlinjen	14 %	15 %	20 %

Definition: Ingen tillgodoräkningsbar arbetslivserfarenhet (<15 mån)

	0 20 % A,B	1 20 % B,A	2 30 % B,A
Sociala linjen	13 %	20 %	25 %
Psykologlinjen	13 %	15 %	23 %
Läkarlinjen	16 %	17 %	25 %
Tandläkarlinjen	15 %	19 %	23 %
Lägstadielärlinjen	15 %	18 %	24 %

Tabellerna belyser de variationer i andelen "direktrekryterade" som man får beroende på definitionen av denna andel. Sålunda ger t. ex. för läkarlinjens del "högst 21 års ålder" en "direktrekryterad" grupp om 23–29 procent av de antagna i grupperna I och II. "Avgångsbetyg från 1979 eller 1978" ger på denna linje en motsvarande grupp om 39–43 procent och kombinationen av de två kriterierna ger 21–28 procent. "Ingen tillgodoräkningsbar arbetslivserfarenhet" slutligen ger för läkarlinjen en "direktrekryterad" grupp om 16–25 procent.

Tabellerna visar också på det förhållandet att en och samma metod för urvalet ger olika resultat på olika linjer. Om man väljer metoden "30 procent och omvänd antagningsordning", får man med "högst 21 års ålder" som avgränsningsinstrument en andel "direktrekryterade" om 21–33 procent. "Avgångsbetyg från 1979 eller 1978" ger en andel om 35–52 procent och "kombinationskriteriet" en andel om 18–32 procent. Kriteriet "ingen tillgodoräkningsbar arbetslivserfarenhet" slutligen ger en andel "direktrekryterade" om 23–25 procent.

3.3 Överväganden och förslag

UHÄ har bedömt en kombination av de två kriterierna avgångsbetygs-ålder och levnadsålder enligt vad som redovisats i det föregående vara det mest relevanta sättet att avgränsa gruppen "direktrekryterade". Med denna utgångspunkt gör UHÄ följande sammanfattande bedömning på grundval av de genomförda simuleringarna.

Redan den nuvarande utformningen av 20 procentsregeln och den nu tillämpade ordningen för antagning inom kvotgrupperna I och II ger i vissa fall en rimlig "direktrekrytering" även för linjer som är starkt efterfrågade. Vid genomförande av den omvända antagningsordningen ökar denna direktövergång. Om man även för linjer med hård konkurrens om platserna normalt skall uppnå intentionen i 1975 års riksdagsbeslut – då tolkad som en önskan om minst 20 procents direktövergång för resp. linje – behövs emellertid en höjning av procentandelen för antagning på grundval av enbart betygsmeriter. UHÄ bedömer på grundval av det nu föreliggande materialet en höjning till 30 procent som rimlig. Som redovisats i UHÄ:s skrivelse 1980-02-25 bör denna förändring genomföras inför antagningen till utbildning som börjar vårterminen 1981. UHÄ vill till detta föga följande kommentarer.

Mot bakgrund av den mellan olika utbildningslinjer mycket skiftande sökandestrukturen kan det synas naturligt att eftersträva en ordning för reglering av "direktrekryteringen" som tar hänsyn till olikheterna i detta avseende. Det skulle innebära t. ex. att en viss procentandel för "direktövergång" på en linje kunde uppnås utan åtgärder som innebär en väsentligt högre eller lägre "direktövergång" än önskat på andra linjer. En sådan lösning är emellertid praktiskt omöjlig såsom det nuvarande datorbaserade

systemet är uppbyggt. En enhetlig procentsats och en gemensam antagningsordning är sålunda för närvarande nödvändiga, och frågan om ändrade förutsättningar i detta avseende kan behandlas först i ett längre tidsperspektiv än det som nu är aktuellt.

Som ovan påpekats har de simulerade antagningarna utförts på ett vårterminsmaterial och resultaten är därför i första hand tillämpliga på antagning som avser vårterminer. Med hänsyn till olikheterna i förutsättningar mellan höst- och vårtermin avser UHÅ att efter antagningen till utbildning som börjar höstterminen 1980 låta utföra en simuleringsundersökning motsvarande den som nu gjorts men på det då föreliggande materialet. Om resultatet härav ger anledning till det, återkommer UHÅ i denna fråga under hösten.

Med hänvisning till vad som anförts föreslår UHÅ att beslut fattas om ändring av 5 kap. 39 § första stycket högskoleförordningen (1977: 263) med innebörd att 30 procent av platserna i var och en av kvotgrupperna I och II skall tillsättas på grundval av enbart betyg.

Beslut i detta ärende har fattats av tfj universitetskanslern samt styrelseledamöterna Larsson, Kärnek, Bartley, Persson och Stille. Föredragande har varit byråchefen Rydell och tf byråchefen Larsson. Därjämte har närvarit personalföreträdaren Wärneryd, byråcheferna Moll, Skoglund och Levin, avdelningsdirektörerna Nilsson och Svanfeldt samt byrådirektörerna Jansson och Johansson.

Erland Ringborg

Helmer Larsson

UHÄ:s bilaga

UNIVERSITETS- OCH HÖGSKOLE- RAPPORT
ÄMBETET 1980-03-11
Byrån för central antagning
Byrådirektör Hans Jansson. IE

Effekter av olika procentsatser och antagningsordningar i kvotgrupperna 1 och 2

1 Allmänt

UHÄ har 1980-02-25 i skrivelse till regeringen bl. a. föreslagit att en förändrad antagningsordning i kvotgrupperna 1 och 2 skall tillämpas samt att procentsatsen för s. k. direktövergång från gymnasieskola till högskola – den s. k. 20-procentsregeln – skall höjas.

Som underlag för beslut om procentsatsens storlek redovisas statistik från olika "simulerade" antagningsomgångar där olika procentsatser i grupperna 1 A och 2 A används, kombinerade med en s. k. omvänd antagningsordning i grupperna 1 och 2, dvs. platserna i B-grupperna (poäng för betyg och arbetslivserfarenhet) tillsätts före A-grupperna.

Undersökningen baseras på antagningen till vårterminen 1980 – det enda material som funnits tillgängligt för kompletta simulerade ADB-antagningar. Man måste vid tolkningen av data ha i minnet några väsentliga skillnader mellan antagningar till höst- resp. vårterminer:

* *Antalet utbildningslinjer* i det centrala ADB-systemet är betydligt mindre till vårterminer (ca 30) än till höstterminer (ca 80). Bl. a. har många linjer inom T-sektorn ingen antagning till vårterminer.

* *Antalet sökande* i det centrala ADB-systemet är mindre till vårterminer (ca 9 000) än till höstterminer (ca 30 000).

* *Sökandestrukturen* är olika höst- och vårterminer. Medan omkring 36 procent av de sökande till ht 1979 var 20 år eller yngre var motsvarande siffra till vt 1980 15 procent. Av de sökande till ht 1979 saknade 50 procent arbetslivserfarenhet. Motsvarande siffra vt 1980 var 33 procent.

Bl. a. måste andelen antagna i olika åldrar i föreliggande material ses mot denna bakgrund. Medan vid antagningen till ht 1979 32 procent av de antagna var 20 år eller yngre var motsvarande siffra vid antagningen till vt 1980 8 procent.

Det går alltså inte att utan vidare generalisera från utfallet vt 1980 till ett helt års antagningar när det gäller t. ex. åldersfördelning.

"Simuleringen" innebär att man med hjälp av ADB har genomfört urval

med tillämpning av gällande regler (successiva kvoteringar, dubbelbehörighet etc.) där reglerna för procentsats och antagningsordning inom kvotgrupperna 1 och 2 har varierats i de olika simulerade antagningarna.

De övriga åtgärder som UHÄ föreslagit – t. ex. borttagande av föreningsmeriterna – har inte medtagits i simuleringarna. Det kan nämnas att omkring 25 procent av de antagna vt 1980 hade föreningsmeriter.

De data som redovisas hänför sig till den första maskinella urvalsomgången vid vilken omkring 90 procent av platserna tillsatts. Utöver den "normala" antagningen, betecknad "0", har följande "simulerade" antagningar gjorts:

Tabell 1.1 Förteckning över de simulerade antagningarna

	%-sats i A-gruppen	Antagningsordning
0	20 %	A-B
1	20 %	B-A
2	30 %	B-A
3	30 %	A-B
4	40 %	B-A

Resultat redovisas dels totalt (*alla linjer*), dels för ett urval av *sju linjer*, enligt tabell 1.2.

Tabell 1.2 Redovisningens omfattning – linjer

Sektor	Antal linjer totalt	som redovisas separat
T	6	1 (biologlinjen)
A	9	2 (sociala-, psykologlinjen)
V	5	2 (läkar-, tandläkarlinjen)
U	5	1 (lågstadie lärarlinjen)
K	2	1 (kulturkommunikationslinjen)
D (lokal)	1	–
Summa	28	7

De linjer som redovisas separat motsvarar ca 1 800 av de totalt ca 3 800 platserna som tillsatts:

Tabell 1.3 Redovisningens omfattning – antal antagna

Sektor	Antal antagna totalt	Antal antagna på spec. redovisade linjer
T	215	134
A	2 242	767
V	785	683
U	341	113
K	193	123
D (lokal)	21	–
	3 797	1 820

2 Åldersfördelning bland antagna

Procentuella fördelningar bland antagna i samtliga kvotgrupper och bland antagna i kvotgrupp 1, 2 A (siffror inom parentes).

2.1 Biologlinjen

	0	1	2	3	4
-20	9 (33)	11 (39)	13 (39)	9 (27)	14 (36)
21-24	64 (56)	62 (54)	61 (50)	64 (65)	59 (57)
25-29	16 (7)	16 (7)	16 (11)	16 (5)	16 (6)

2.2 Sociala linjen

	0	1	2	3	4
-20	6 (27)	9 (46)	11 (43)	7 (28)	13 (40)
21-24	31 (42)	30 (45)	30 (49)	31 (39)	30 (53)
25-29	28 (12)	27 (8)	25 (8)	27 (15)	24 (7)

2.3 Psykologlinjen

	0	1	2	3	4
-20	4 (13)	6 (25)	8 (27)	6 (16)	9 (27)
21-24	29 (54)	29 (58)	29 (59)	30 (59)	31 (63)
25-29	28 (29)	27 (13)	27 (11)	27 (19)	25 (8)

2.4 Läkarlinjen

	0	1	2	3	4
-20	5 (33)	5 (34)	8 (36)	7 (33)	9 (32)
21-24	35 (64)	36 (64)	35 (61)	35 (61)	37 (65)
25-29	26 (2)	25 (2)	24 (3)	25 (4)	22 (3)

2.5 Tandläkarlinjen

	0	1	2	3	4
-20	7 (33)	9 (47)	12 (43)	9 (38)	13 (41)
21-24	43 (61)	42 (47)	42 (51)	40 (53)	41 (55)
25-29	25 (6)	25 (6)	32 (6)	26 (9)	23 (5)

2.6 Lågstadielärlinjen

	0	1	2	3	4
-20	7 (42)	8 (47)	12 (52)	12 (52)	17 (53)
21-24	29 (37)	29 (37)	28 (36)	28 (32)	30 (39)
25-29	26 (5)	25 (11)	24 (11)	23 (4)	22 (6)

2.7 Kulturkommunikationslinjen

	0	1	2	3	4
-20	4 (9)	4 (21)	7 (21)	4 (9)	7 (20)
21-24	43 (59)	44 (74)	42 (70)	44 (70)	40 (73)
25-29	26 (23)	25 (5)	25 (9)	25 (18)	25 (8)

2.8 Samtliga linjer vt 1980

	0	1	2	3	4
-20	8 (25)	10 (36)	11 (35)	9 (25)	12 (32)
21-24	41 (53)	40 (53)	40 (56)	41 (53)	40 (59)
25-29	22 (12)	22 (7)	21 (7)	22 (12)	20 (7)
30-34	14 (4)	14 (2)	13 (2)	13 (4)	13 (1)
35-39	9 (3)	9 (1)	9 (1)	9 (3)	9 (0)
40-44	4 (2)	4 (0)	4 (0)	4 (1)	4 (0)
45-	2 (1)	2 (0)	2 (0)	2 (2)	2 (0)
Summa	100 (100)	101 (99)	100 (101)	100 (100)	100 (99)

3 Andel antagna utan arbetslivserfarenhet (mindre än 15 månader). Procentuella fördelningar**3.1 Biologlinjen (134 antagna)**

	0	1	2	3	4
1 A	71 %	100 %	100 %	65 %	86 %
2 A	33 %	33 %	25 %	33 %	33 %
kv gr 1-4	22 %	30 %	38 %	24 %	36 %

3.2 Sociala linjen (574 antagna)

	0	1	2	3	4
1 A	68 %	94 %	88 %	65 %	77 %
2 A	28 %	70 %	60 %	34 %	60 %
kv gr 1-4	11 %	16 %	20 %	13 %	23 %

3.3 Psykologlinjen (153 antagna)

	0	1	2	3	4
1 A	75 %	88 %	84 %	72 %	78 %
2 A	38 %	38 %	50 %	25 %	50 %
kv gr 1-4	10 %	12 %	18 %	14 %	22 %

3.4 Läkarkinjen (427 antagna)

	0	1	2	3	4
1 A	82 %	88 %	84 %	81 %	78 %
2 A	71 %	83 %	64 %	60 %	69 %
kv gr 1-4	12 %	13 %	19 %	18 %	23 %

3.5 Tandläkarlinjen (208 antagna)

	0	1	2	3	4
1 A	66 %	83 %	71 %	60 %	70 %
2 A	75 %	75 %	60 %	40 %	60 %
kv gr 1-4	13 %	16 %	20 %	16 %	23 %

3.6 Lågstadielärlinjen (113 antagna)

	0	1	2	3	4
1 A	70 %	90 %	85 %	69 %	79 %
2 A	67 %	78 %	83 %	75 %	82 %
kv gr 1-4	13 %	15 %	20 %	17 %	27 %

3.7 Kulturkommunikationslinjen (123 antagna)

	0	1	2	3	4
1 A	68 %	100 %	90 %	76 %	81 %
2 A	67 %	67 %	50 %	50 %	67 %
kv gr 1-4	22 %	27 %	30 %	26 %	32 %

3.8 Vt 1980 alla linjer (3797 antagna)

	0	1	2	3	4
1 A	68 %	91 %	86 %	66 %	79 %
2 A	40 %	69 %	63 %	41 %	61 %
kv gr 1-4	20 %	23 %	27 %	22 %	29 %

4 Avgångsbetygets ålder i kvotgrupperna 1 och 2. Siffror inom parentes avser kvotgrupp 1 A och 2 A**4.1 Biologlinjen (absoluta tal)**

Betygsår	0	1	2	3	4
-79	17 (11)	20 (13)	22 (16)	16 (12)	25 (21)
-78	35 (8)	36 (9)	32 (12)	36 (15)	31 (14)
-77	19 (3)	16 (2)	14 (3)	17 (4)	17 (7)
-76 el. tid.	48 (5)	49 (4)	50 (5)	50 (6)	44 (5)
Summa	119 (27)	121 (28)	118 (36)	119 (37)	117 (47)

4.2 Sociala linjen (absoluta tal)

Betygsår	0	1	2	3	4
-79	102 (36)	116 (36)	127 (53)	113 (60)	127 (59)
-78	69 (27)	67 (28)	75 (44)	65 (36)	88 (64)
-77	49 (7)	51 (13)	43 (15)	49 (12)	44 (24)
-76 el. tid.	234 (20)	219 (12)	207 (24)	227 (29)	190 (31)
Summa	454 (90)	453 (89)	452 (136)	454 (137)	449 (178)

4.3 Psykologlinjen (absoluta tal)

Betygsår	0	1	2	3	4
-79	20 (9)	20 (7)	25 (11)	21 (10)	27 (14)
-78	13 (4)	16 (8)	17 (11)	17 (11)	20 (16)
-77	14 (5)	14 (5)	17 (9)	14 (6)	17 (11)
-76 el. tid.	75 (6)	70 (4)	62 (6)	68 (10)	57 (7)
Summa	122 (24)	120 (24)	121 (37)	120 (37)	121 (48)

4.5 Tandläkarlinjen (absoluta tal)

Betygsår	0	1	2	3	4
-79	32 (19)	38 (21)	43 (26)	38 (26)	46 (29)
-78	32 (12)	33 (10)	38 (20)	31 (17)	46 (29)
-77	37 (4)	35 (1)	34 (4)	36 (6)	26 (5)
-76 el. tid.	71 (1)	66 (2)	57 (3)	66 (4)	51 (3)
Summa	172 (36)	172 (34)	172 (53)	171 (53)	169 (66)

4.5 Tandläkarlinjen (absoluta tal)

Betygsår	0	1	2	3	4
-79	32 (19)	38 (21)	43 (26)	38 (26)	46 (29)
-78	32 (12)	33 (10)	38 (20)	31 (17)	46 (29)
-77	37 (4)	35 (1)	34 (4)	36 (6)	26 (5)
-76 el. tid.	71 (1)	66 (2)	57 (3)	66 (4)	51 (3)
Summa	172 (36)	172 (34)	172 (53)	171 (53)	169 (66)

4.6 Lågstadielärlinjen (absoluta tal)

Betygsår	0	1	2	3	4
-79	30 (10)	30 (10)	30 (12)	31 (13)	34 (18)
-78	13 (4)	13 (3)	15 (5)	15 (6)	14 (6)
-77	8 (1)	7 (1)	6 (2)	8 (2)	7 (4)
-76 el. tid.	37 (4)	39 (5)	36 (6)	34 (4)	33 (8)
Summa	88 (19)	89 (19)	87 (25)	88 (25)	88 (36)

4.7 Kulturkommunikationslinjen (absoluta tal)

Betygsår	0	1	2	3	4
-79	8 (1)	10 (4)	13 (8)	9 (4)	14 (10)
-78	19 (10)	19 (7)	20 (11)	22 (14)	20 (13)
-77	15 (3)	14 (4)	16 (8)	13 (6)	14 (10)
-76 el. tid.	61 (8)	58 (4)	56 (6)	60 (9)	54 (7)
Summa	103 (22)	101 (19)	105 (33)	104 (33)	102 (40)

4.8 Totalt sju linjer (procentuell fördelning)

Betygsår	0	1	2	3	4
-79	20 (44)	22 (47)	25 (43)	23 (43)	27 (40)
-78	17 (29)	17 (30)	18 (30)	17 (29)	20 (33)
-77	13 (10)	13 (12)	12 (12)	13 (11)	12 (14)
-76 el. tid.	49 (17)	47 (12)	44 (14)	47 (17)	41 (13)
Summa %	99 (100)	99 (101)	99 (99)	100 (100)	100 (100)
Summa antal	1 378 (282)	1 377 (277)	1 370 (417)	1 374 (418)	1 363 (541)

5 Effekter på minimipoäng i kvotgrupp 1 A och 1 B för biologlinjen, sociala linjen och läkarlinjen**5.1 Biologlinjen**

		0	1	2	3	4
1 A	Umeå	4.6	4.4	4.3	4.4	4.2
	Stockholm	4.9	4.8	4.8	4.8	4.6
	Göteborg	4.5	4.3	4.3	4.5	4.2
	Lund	4.6	4.2	4.2	4.4	4.1
1 B	Umeå	4.8	4.9	4.9	4.9	5.0
	Stockholm	5.0	5.0	5.2	5.2	5.3
	Göteborg	4.8	4.9	4.9	4.8	4.9
	Lund	4.6	4.6	4.7	4.6	4.8

5.2 Sociala linjen

		0	1	2	3	4
1 A	Umeå	4.3	4.1	4.0	4.1	3.9
	Östersund	4.2	3.9	3.8	3.9	3.7
	Örebro	4.1	4.0	3.9	4.0	3.8
	Stockholm	4.6	4.4	4.3	4.6	4.2
	Göteborg	4.4	4.2	4.0	4.2	4.0
	Lund	4.4	4.4	4.2	4.4	4.0
1 B	Umeå	4.3	4.5	4.5	4.4	4.7
	Östersund	4.3	4.4	4.5	4.3	4.6
	Örebro	4.4	4.5	4.5	4.5	4.7
	Stockholm	5.5	5.6	5.6	5.5	5.7
	Göteborg	4.6	4.7	4.9	4.7	5.0
	Lund	4.7	4.9	5.0	4.9	5.0

5.3 Läkarkinjen

		0	1	2	3	4
I A	Umeå	5,0	5,0	4,9	4,9	4,9
	Uppsala	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
	Stockholm	5,0	5,0	5,0	5,0	4,9
	Linköping	5,0	5,0	5,0	5,0	4,9
	Göteborg	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
	Lund	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
I B	Umeå	6,2	6,2	6,2	6,2	6,2
	Uppsala	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3
	Stockholm	6,2	6,2	6,2	6,2	6,3
	Linköping	6,2	6,2	6,2	6,2	6,3
	Göteborg	6,3	6,3	6,3	6,3	6,4
	Lund	6,2	6,2	6,2	6,2	6,3

Bilaga 3

Antagna till utbildningslinjer inom högskolan i åldern 40 år och däröver läsåret 1979/80. Absoluta tal och procent av det totala antalet antagna.

Linje/åldersgrupp	Höstterminen 79			Vårterminen 80		
	Antagna		% av tot antal antagna	Antagna		% av tot antal antagna
	M	K		M	K	
Beteendevetenskapliga linjen						
40-44	4	15	5,6	1	3	6,7
45-	1	5	1,8		1	1,7
Ekonomlinjen						
40-44	11	6	0,9	1	2	0,6
45-	5	7	0,6	2	1	0,6
Förvaltningslinjen						
40-44	1	13	3,5	1	13	4,7
45-	1	6	1,7	4	3	2,4
Ekonomlinjen/Handelshögskolan						
40-44	1		0,3			
45-						
Juristlinjen						
40-44	12	16	3,1	6	4	2,3
45-	18	5	2,5	6	4	2,3
Linjen för offentlig förvaltning						
40-44	3	1	2,1			
45-	1	1	1,0			
Psykologlinjen						
40-44	2	11	6,5	1	6	4,3
45-	1	3	2,0		1	0,6
Redovisnings- och revisionslinjen						
40-44		1	0,8			
45-	1		0,8			
Samhällsvetarlinjen						
40-44	1	1	1,2	1		1,1
45-						
Sekreterarlinjen						
40-44		2	1,8			
45-		2	1,8			
Sociala linjen						
40-44	1	33	5,0	4	33	5,9
45-	2	15	2,5	2	9	1,8
Samhällsplanerarlinjen						
40-44	1		0,8			
45-		1	0,8			

Linje/åldersgrupp	Höstterminen 79			Vårterminen 80		
	Antagna		% av tot antal antagna	Antagna		% av tot antal antagna
	M	K		M	K	
Systemvetenskapliga linjen						
40-44	1		0,4			
45-		1	0,4			
Transportadministrativa linjen						
40-44						
45-						
Totalt för sektor A						
40-44	38	99	2,4	15	61	3,5
45-	30	46	1,3	14	19	1,5
Administrativ-språkliga linjen						
40-44						
45-						
Arbetsmiljötekniklinjen						
40-44						
45-						
Bebyggelseantikvarisk linje						
40-44		1	5,0			
45-		1	5,0			
Kemiekonomlinjen						
40-44						
45-						
Matematikekonomlinjen						
40-44						
45-						
Marknadsföringslinjen						
40-44						
45-						
Personaladministrativa linjen						
40-44		3	8,6			
45-	2		5,7			
Personal- och utbildnings- administrationslinjen						
40-44		2	6,1			
45-		1	3,0			
Transport- och trafiklinjen						
40-44						
45-						
Ekonomi- och revisionslinjen						
40-44		1	2,1			
45-		1	2,1			
Företags- och förvaltnings- juridiska linjen						
40-44	1		1,0			
45-	1		1,0			

Linje/åldersgrupp	Höstterminen 79			Vårterminen 80		
	Antagna		% av tot antal antagna	Antagna		% av tot antal antagna
	M	K		M	K	
Biologisk-geovetenskapliga linjen						
40-44						
45-						
Hälso- och sjukvårdsadministra- tiva linjen						
40-44	1	3	8,7			
45-	1	3	8,7			
Informationslinjen						
40-44						
45-						
Kulturarbetarlinjen						
40-44						
45-						
Turismlinjen						
40-44						
45-		1	2,2	1	4,2	
Anläggningstekniklinjen						
40-44						
45-						
Totalt för lokala linjer						
40-44	2	10	2,3			
45-	4	7	2,1	1	4,2	
Kulturkommunikationslinjen						
40-44	3	8	2,8	2	1,8	
45-	1	6	1,8	4	3,5	
Religionsvetenskapliga linjen						
40-44	5	6	7,1	3	5	12,3
45-	9	6	9,7	8	2	15,4
Totalt för sektor K						
40-44	8	14	4,1	5	5	5,6
45-	10	12	4,1	12	2	7,8
Gymnastiklärarlinjen						
40-44						
45-						
Hushållslärarlinjen						
40-44						
45-						
Lägstadielärarlinjen						
40-44		11	6,8	6	5,0	
45-		6	3,7	1	0,8	
Mellanstadielärarlinjen						
40-44	2	19	3,8			
45-	2	3	0,9			

Linje/aldersgrupp	Höstterminen 79			Vårterminen 80		
	Antagna		% av tot antal antagna	Antagna		% av tot antal antagna
	M	K		M	K	
Studie- och yrkesorienterings-						
linjen						
40-44		7	10,6	4	24	23,5
45-		1	1,5	6	13	16,0
Textillärlinjen						
40-44		3	12,5			
45-		1	4,2			
Historisk-samhällsvetenskaplig						
ämneslärlinje						
40-44	3	5	2,8	1	2,5	
45-	2	4	2,1	1	2,5	
Matematisk-naturvetenskaplig						
ämneslärlinje						
40-44	1	2	1,2			
45-	1		0,4			
Språkvetenskaplig ämneslärlinje						
40-44	1	21	6,1			
45-	3	9	3,3			
Totalt för sektor U						
40-44	7	68	4,4	4	31	9,5
45-	8	24	1,9	6	15	5,7
Agronomlinjen						
40-44	2		1,8			
45-						
Arkitektlinjen						
40-44	4	1	2,3			
45-	2		0,9			
Bergsvetenskapliga linjen						
40-44						
45-						
Biologlinjen						
40-44	1		0,4	1		0,8
45-						
Datatekniklinjen						
40-44	1		1,5			
45-						
Elektrotekniklinjen						
40-44						
45-	1		0,2			
Flygtekniklinjen						
40-44						
45-						
Fysikerlinjen						
40-44	1		0,8	1		10,0
45-				1		10,0

Linje/åldersgrupp	Höstterminen 79		Vårterminen 80	
	Antagna		Antagna	
	M	K	M	K
Geovetarlinjen 40-44				
45-	1			0.9
Geoteknologilinjén 40-44				
45-				
Hälsö- och miljövårdslinjén 40-44				
45-				
Hortonomlinjén 40-44				
45-				
Industriell ekonomlinjén 40-44				
45-				
Jägmästarlinjén 40-44				
45-				
Kemistlinjén 40-44				
45-	1			0.4
Kemitekniklinjén 40-44				
45-	1			0.3
Landskapsarkitektlinjén 40-44				
45-	1			3.3
Lantmäterilinjén 40-44				
45-				
Matematikerlinjén 40-44			1	0.5
45-				
Maskintekniklinjén 40-44			1	0.3
45-	1			0.1
Samhällsbyggnadslinjén 40-44				
45-				
Teknisk fysik- och elektro- tekniklinjén 40-44				
45-				
Teknisk fysiklinjén 40-44			2	0.6
45-	1			0.3

Linje/åldersgrupp	Höstterminen 79			Vårterminen 80		
	Antagna		% av tot antal antagna	Antagna		% av tot antal antagna
	M	K		M	K	
Väg- och vattenbyggnadslinjen						
40-44						
45-						
Totalt för sektor T						
40-44	14	3	0,4	2		1,0
45-	7		0,2	1		0,5
Apotekarlinjen						
40-44						
45-						
Läkarlinjen						
40-44	7	9	3,4	9	8	3,5
45-	2	1	0,6	2	1	0,6
Logopedlinjen						
40-44		5	20,8		4	14,8
45-		1	4,2		2	7,4
Receptarielinjen						
40-44						
45-						
Tandläkarlinjen						
40-44	5	1	2,5	1		0,4
45-				2	1	1,3
Veterinärlinjen						
40-44	1		1,4			
45-						
Totalt för sektor V						
40-44	13	15	3,2	10	12	2,6
45-	2	2	0,5	4	4	1,0
Totalt för högskolan						
40-44	82	209	2,1	36	109	3,8
45-	61	91	1,1	37	41	2,1

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1 Inledning	2
2 Föredragandens överväganden	2
2.1 Gällande ordning	2
2.2 Behov av översyn och ändringar	4
2.3 Direktövergång	6
2.4 Meritvärdering av arbetslivserfarenhet	10
2.5 Vissa frågor rörande särskild behörighet m. m.	15
2.6 Vissa frågor rörande tillträde till enstaka kurs	17
2.7 En högsta ålder för antagning	18
2.8 Vissa övriga frågor	19
3 Hemställan	20
4 Beslut	20
Bilaga 1 Förslag till vissa ändringar i bestämmelserna om urval till grundläggande högskoleutbildning	
Bilaga 2 Kompletterande förslag till ändringar i bestämmelserna om urval till grundläggande högskoleutbildning	
Bilaga 3 Antagna till utbildningslinjer inom högskolan i åldern 40 år och däröver läsåret 1979/80.	

